

*Харківський
університет*

**Вкарбовані
в літопис науки**

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ВКАРБОВАНІ В ЛІТОПИС НАУКИ

2-ге видання, перероблене і доповнене

Харків — 2020

УДК 378.4(477.54-25):929:394.46(092)
В 56

Рецензенти:

д-р іст. наук, проф. С. І. Посохов;
канд. іст. наук, доц. О. Г. Павлова.

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 6 від 29 травня 2018 року)*

Вкарбовані в літопис науки / уклад. О. І. Вовк, А. В. Григор'єв, С. М. Куделко ; вст. ст. В. С. Бакіров ; гол. ред. В. С. Бакіров. – 2-ге вид., перероб. і доповн. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. – 376 с.

ISBN 978-966-285-613-2

У покажчику подано біографії діячів науки, освіти і культури, чії долі були пов'язані з Харківським університетом, а імена увічнені в назвах законів і формул, космічних і географічних об'єктів, ботанічних, зоологічних і палеонтологічних таксонів, надані установам і організаціям тощо. Видання розраховано на всіх, хто цікавиться історією вітчизняної науки та освіти.

В указателе представлены биографии деятелей науки, образования и культуры, чьи судьбы были связаны с Харьковским университетом, а имена увековечены в названиях законов и формул, космических и географических объектов, ботанических, зоологических и палеонтологических таксонов, присвоены учреждениям и организациям и проч. Издание рассчитано на всех, кто интересуется историей отечественной науки и образования.

УДК 378.4(477.54-25):929:394.46(092)

ISBN 978-666-623-630-5 (1-ше вид.)

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2009

ISBN 978-966-285-613-2 (2-ге вид.)

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2020

© Вовк О. І., Григор'єв А. В., Куделко С. М., уклад., 2020

© Дончик І. М., макет обкладинки, 2020

ЗМІСТ

Слово до читача	7
Від укладачів	8
Персоналії	

Абаєв Салат Михайлович.....	9	Брауде Семен Якович.....	44
Абражанов Олександр Олексійович.....	10	Бременер Михайло Мойсейович.....	45
Абрамов Сергій Семенович.....	11	Бубліченко Лазар Іванович.....	46
Аверін Віктор Григорович.....	12	Бузескул Владислав Петрович.....	47
Азбель Марк Якович.....	13	Булаховський Леонід Арсенійович.....	48
Акімов Леонід Опанасович.....	14	Булдовський Олександр Теофілович.....	49
Александров Юрій Володимирович.....	15	Вальтер Антон Карлович.....	50
Алчевські.....	16	Валяшко Микола Овксентійович.....	51
Альтгаузен Аарон Якович.....	17	Величко Федір Петрович.....	52
Антоненко-Давидович Борис Дмитрович.....	18	Венедиктов Олександр Савич.....	53
Арнольд Володимир Митрофанович.....	19	Веретенников Василь Іванович.....	54
Артемчук Іван Власович.....	20	Верещагін Леонід Федорович.....	55
Асєєв Микола Миколайович.....	21	Ветухів Михайло Олексійович.....	56
Ахієзер Наум Ілміч.....	22	Веркін Борис Ієремійович.....	57
Ахієзер Олександр Ілміч.....	23	Виноградов Костянтин Олександрович.....	58
Багалій Дмитро Іванович.....	24	Вишеславський Леонід Миколайович.....	59
Бакіров Віль Савбанович.....	25	Віленкін Олександр Володимирович.....	60
Баллін Микола Петрович.....	26	Владиков Вадим Дмитрович.....	61
Барабашов Микола Павлович.....	27	Вовк Федір Іванович.....	62
Бартенев Олександр Федорович.....	28	Водяницький Володимир Олексійович.....	63
Бекетов Андрій Миколайович.....	29	Волинський Федір Андрійович.....	64
Бекетов Микола Миколайович.....	30	Волков Дмитро Васильович.....	65
Бельська Ірина Миколаївна.....	31	Воробйов Володимир Петрович.....	66
Бердичевський Григорій Абрамович.....	32	Гавриленко Микола Іванович.....	67
Бернштейн Сергій Натанович.....	33	Галкін Олександр Олександрович.....	68
Білецький Олександр Іванович.....	34	Гапон Євген Микитович.....	69
Білик Юрій Петрович.....	35	Гейманович Олександр Йосипович.....	70
Бобровников Микола Федорович.....	36	Георгієвський Костянтин Миколайович.....	71
Богданов Олександр Олександрович.....	37	Герасимович Борис Петрович.....	72
Богомолів Тимофій Іванович.....	38	Гехтман Георгій Миколайович.....	73
Богословський Микола Андрійович.....	39	Гіршман Леонард Леопольдович.....	74
Бокаріус Микола Миколайович.....	40	Глускін Лазар Матвійович.....	75
Бокаріус Микола Сергійович.....	41	Гнилосиров (Гнилосир) Василь Степанович.....	76
Борисяк Никифор Дмитрович.....	42	Голіков Артур Павлович.....	77
Боровиковський Левко Іванович.....	43	Голубов Олексій Андрійович.....	78

Гончар Олесь (Олександр) Терентійович.....	79	Ісанбет Накі (Закіров Накі Сіразійович).....	130
Гордон Володимир Михайлович.....	80	Каврайський Володимир Володимирович.....	131
Граве Дмитро Олександрович.....	81	Калець Михайло Йосипович.....	132
Грецький Андрій Михайлович.....	82	Каїшев Ростислав Атанасов.....	133
Григор'єв Сергій Петрович.....	83	Каковський Антон Хомич.....	134
Гришин Анатолій Пилипович.....	84	Калениченко (Калиниченко) Іван Йосипович.....	135
Грінченко Борис Дмитрович.....	85	Канер Емануїл Айзикович.....	136
Гроссгейм Олександр Альфонсович.....	86	Каразін Василь Назарович.....	137
Грубе Вільгельм Федорович.....	87	Каразіни.....	138
Гулак-Артемівський Петро Петрович.....	88	Каринська Варвара Андріївна.....	139
Гулевич Володимир Сергійович.....	89	Кармінський Марк Веніамінович.....	140
Гуревич Михайло Йосипович.....	90	Кач Олександр Володимирович.....	141
Гуров Олександр Васильович.....	91	Кач Юрій Ісаакович.....	142
Гут (Хут) Йоганн (Іван Іванович).....	92	Кашенко Микола Феофанович.....	143
Давиденков Сергій Миколайович.....	93	Кеппен Петро Іванович.....	144
Данилевський Василь Якович.....	94	Кисельов Микола Миколайович.....	145
Данилович Ігнатій Миколайович.....	95	Кіачелі Лео (Шенгелая Леон Михайлович).....	146
Делавінь Франсуа Жислен (Франц Олександрович).....	96	Кіпріанов Андрій Іванович.....	147
Деліцин Сергій Миколайович.....	97	Клеопов Юрій Дмитрович.....	148
Дерегус Михайло Гордійович.....	98	Клоков (Доленго) Михайло Васильович.....	149
Десятова-Шостенко Наталія Олексіївна.....	99	Кнорозов Юрій Валентинович.....	150
Джанелідзе Юстин Юліанович.....	100	Ковалевський Максим Максимович.....	151
Дзержинський Владислав Едмундович.....	101	Колектив дослідників астероїдів НДІ астрономії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.....	152
Доброчаєва Дарина Микитівна.....	102	Коноваленко Олександр Олександрович.....	153
Довнар-Запольський Митрофан Вікторович.....	103	Конторович Віктор Мусяйович.....	154
Дринов Марин Степанович.....	104	Копиленко Олександр Іванович.....	155
Дрінфельд Володимир Гершонович.....	105	Корецький Володимир Михайлович.....	156
Дубенко Євген Григорович.....	106	Коробов Анатолій Михайлович.....	157
Дубровіна Олександра Омелянівна.....	107	Коробов Валерій Іванович.....	158
Дунаєвський Ісаак Осипович.....	108	Коробов Всеволод Анатолійович.....	159
Едельштейн Яків Самуїлович.....	109	Коротков Микола Сергійович.....	160
Ельтеков Олександр Павлович.....	110	Коршиков Олександр Аркадійович.....	161
Ендзелін Ян Марцевич.....	111	Коршун Степан Васильович.....	162
Епштейн Веніамін Миронович (Меєрович).....	112	Коршунов Юрій Петрович.....	163
Ерліх Семен Лазарович.....	113	Косач Михайло Петрович.....	164
Євдокимов Микола Миколайович.....	114	Косевич Арнольд Маркович.....	165
Жемгуліс Юозас.....	115	Костомаров Микола Іванович.....	166
Забіла Наталя Львівна.....	116	Котов Михайло Іванович.....	167
Зайкевич Анастасій Єгорович.....	117	Кравцов Петро Іванович.....	168
Залеський В'ячеслав Костянтинівич.....	118	Красілов Валентин Абрамович.....	169
Захаренко Всеволод Борисович.....	119	Краснов Андрій Миколайович.....	170
Зеленін Михайло Герасимович.....	120	Красуський Костянтин Адамович.....	171
Ібрагімов Надір Бабайович.....	121	Крейн Марк Григорович.....	172
Іваненко Дмитро Дмитрович.....	122	Криницький Іван Андрійович.....	173
Іванов Ілля Іванович.....	123	Кричевський Василь Григорович.....	174
Іванов Михайло Федорович.....	124	Круглий Юрій Миколайович.....	175
Ізмайлов Микола Аркадійович.....	125	Кузнець Семен Абрамович.....	176
Імшенецький Василь Григорович.....	126	Кузнецов Михайло Михайлович.....	177
Іноземцев Федір Іванович.....	127	Кулик Ігор Орестович.....	178
Іоанн Шанхайський і Сан-Франциський (Максимович Михайло Борисович).....	128	Культіасов Михайло Васильович.....	179
Іосифов Гордій Максимович.....	129	Кульчицький Микола Костянтинівич.....	180

Кураєв Едуард Олексійович.....	181	Павловський Олександр Іванович.....	235
Курячий Костянтин Миколайович.....	182	Паладін Володимир Іванович.....	236
Лавренко Євген Михайлович.....	183	Паладін Олександр Володимирович.....	237
Лагутинський Михайло Миколайович.....	184	Пархоменко	
Лазаревич Іван Павлович.....	185	Поліна (Парасковія) Георгіївна (Юріївна).....	238
Лазаренко Євген Костянтинович.....	186	Пенго Костянтин Костянтинович.....	239
Ландау Лев Давидович.....	187	Пенський Юліан Романович.....	240
Левицький Григорій Васильович.....	188	Петренко Віктор Павлович.....	241
Левітан Борис Мойсейович.....	189	Петренко Михайло Миколайович.....	242
Лейпунський Олександр Ілч.....	190	Пильчиков Микола Дмитрович.....	243
Липа Іван Львович.....	191	Пісудський Юзеф Клеменс.....	244
Лисенко Микола Віталійович.....	192	Пітра Адольф Самойлович.....	245
Литвиненко Леонід Миколайович.....	193	Платонов Костянтин Іванович.....	246
Литвиненко Леонід Михайлович.....	194	Плігінський Володимир Григорович.....	247
Ліфшиць Ілля Михайлович.....	195	Погорелов Олексій Васильович.....	248
Лопатін Ігор Костянтинович.....	196	Подрез Аполінарій Григорович.....	249
Лукаш Микола Олексійович.....	197	Позен Леонід Володимирович.....	250
Луньов Афанасій (Панас) Федорович.....	198	Померанчук Ісак Якович.....	251
Лупішко Дмитро Федорович.....	199	Попов Михайло Федорович.....	252
Лямбль Душан Федорович.....	200	Попов Сергій Платонович.....	253
Ляпунов Олександр Михайлович.....	201	Порещкий Платон Сергійович.....	254
Майзель Веніамін Михайлович.....	202	Постоев Олександр Іванович.....	255
Макридін Володимир Петрович.....	203	Потебня Андрій Олександрович.....	256
Мандрика Петро Васильович.....	204	Потебня Олександр Опанасович.....	257
Мартинів Олексій Васильович.....	205	Потоцький Северин Йосипович.....	258
Марченко Володимир Олександрович.....	206	Пржевальський Броніслав Григорович.....	259
Масловський Олексій Францевич.....	207	Прибитков Григорій Олексійович.....	260
Матвієнко Олександра Михайлівна.....	208	Прісний Олександр Володимирович.....	261
Медведев Гліб Сергійович.....	209	Прокопенко Наталія Максимівна.....	262
Медведев Сергій Іванович.....	210	Прокудін Юрій Миколайович.....	263
Мельников Олег Олександрович.....	211	Рейнгард Анатолій Людвігович.....	264
Мельников-Разведьонков Микола Федорович.....	212	Рейнгард Людвіг Вільгельмович (Васильович).....	265
Меркулов Іван Йосипович.....	213	Редін Єгор Кузьмич.....	266
Мечников Ілля Ілч.....	214	Різниченко (Резниченко) Володимир Васильович.....	267
Мечников Лев Ілч.....	216	Роммель Крістоф-Дітріх (Христофор Пилипович).....	268
Мигачова Євгенія Юхимівна.....	217	Ротерт Владислав Адольфович.....	269
Миротворцев Сергій Романович.....	218	Рубашов Савелій Миронович.....	270
Мисла Мирослав Іванович.....	219	Руднев Борис Кузьмич.....	271
Міллер Дмитро Петрович.....	220	Савич Олексій Миколайович.....	272
Мільман Віталій Давидович.....	221	Савченко Петро Миколайович.....	273
Мокржецький Сигізмунд Олександрович.....	222	Самойлова-Яхонтова Наталія Сергіївна.....	274
Муратов Ігор Леонтіївич.....	223	Свиренко Дмитро Онисифорович.....	275
Надеїн Костянтин Сергійович.....	224	Світличний Іван Олексійович.....	276
Натішвілі (Натієв) Олександр Миколайович.....	225	Семейкін Борис Євгенович.....	277
Нейман Юрій Чеславович (Єжи).....	226	Семенов Олександр Степанович.....	278
Нікітін Василь Васильович.....	227	Семирадський Генріх Іполитович.....	279
Нікольський Олександр Михайлович.....	228	Серга Борис Полікарпович.....	280
Новаченко Микола Петрович.....	229	Серебрякова Зінаїда Євгенівна.....	281
Оганесян Леон Андрійович.....	230	Сикора Йозеф (Йосип Йосипович).....	282
Опенховський Федір Мечиславович.....	231	Симон Василь Петрович.....	283
Осиповський Тимофій Федорович.....	232	Синельников Кирило Дмитрович.....	284
Остроградський Михайло Васильович.....	233	Синельников Рафаїл Давидович.....	285
Павлов Володимир Олексійович.....	234	Ситенко Михайло Іванович.....	286

Сокальський Володимир Іванович.....	287	Францевич Іван Микитович.....	330
Сокальський Петро Петрович.....	288	Фрішман Микола Михайлович.....	331
Соколов Микола Андрійович.....	289	Хмелевський Вікентій Фердинандович.....	332
Сорокін Микола Васильович.....	290	Хохленко Людмила Іванівна.....	333
Сосюра Володимир Миколайович.....	291	Цвельов Микола Миколайович.....	334
Срезневський Ізмаїл Іванович.....	292	Ценковський Лев Семенович.....	335
Старицький Михайло Петрович.....	293	Цинамдзгвришвілі (Цинамдзгваров)	
Стеклов Володимир Андрійович.....	294	Михайло Дорофійович.....	336
Стельмах Митрофан Федорович.....	295	Цулуکیدзе Олександр Петрович.....	337
Степанов Павло Тихонович.....	296	Чаклін Василь Дмитрович.....	338
Стойкович Афанасій Іванович.....	297	Чернай Олександр Вікентійович.....	339
Струве Отто Людвігович.....	298	Чернявський Володимир Іванович.....	340
Струтинський Вілен Митрофанович.....	299	Черняєв Василь Матвійович.....	341
Суботін Максим Семенович.....	300	Чикаленко Євген Харлампійович.....	342
Сумцов Микола Федорович.....	301	Чичибабін (Полушин) Борис Олексійович.....	343
Сушкевич Антон Казимирович.....	302	Чугаєв Анатолій Андрійович.....	344
Талієв Валерій Іванович.....	303	Шабаташ Арнольд Леонович.....	345
Таранов Георгій Пилипович.....	304	Шад Йоганн Баптист (Іван Єгорович).....	346
Таранушенко Стефан Андрійович.....	305	Шарецький Болеслав Георгійович.....	347
Тимошенко Іван Федорович.....	306	Шатилов Петро Іванович.....	348
Тимченко Йосип Андрійович.....	307	Шатровський Олександр Георгійович.....	349
Тихонович Микола Миколайович.....	308	Шахбазі Тагі Аббас огли.....	350
Толочинов Микола Пилипович.....	309	Шварцберг Яків Олександрович.....	351
Трінклер Микола Петрович.....	310	Шевельов Юрій Володимирович.....	352
Тронько Петро Тимофійович.....	311	Шевирьов Іван Якович.....	353
Троянський Станімір Любенов.....	312	Шевченко Василь Григорович.....	354
Трублаїні (Трублаєвський) Микола Петрович.....	313	Ширяєв Григорій Іванович.....	355
Туган-Барановський Михайло Іванович.....	314	Шкуратов Юрій Григорович.....	356
Турчанінов Микола Степанович.....	315	Шміт Федір Іванович.....	357
Тютюнник Григір Михайлович.....	316	Шор Віктор Абрамович.....	358
Тютюнник Григорій Михайлович.....	317	Шперк Густав Федорович.....	359
Убийвовк Олена (Ляля) Костянтинівна.....	318	Шрамко Борис Андрійович.....	360
Узнадзе Дмитро Миколайович.....	319	Штефко Володимир Германович.....	361
Уміков Нерсес Захарійович.....	320	Шубніков Лев Васильович.....	362
Усиков Олександр Якович.....	321	Шульга Микола Федорович.....	363
Устинова Тетяна Іванівна.....	322	Шеглеєв Сергій Сергійович.....	364
Федорець (Єзерська) Валентина Олександрівна.....	323	Шоголев (Шоголів) Яків Іванович.....	365
Фесенков Василь Григорович.....	324	Шукарьов Олександр Миколайович.....	366
Філіппов Анатолій Петрович.....	325	Юнаков Микола Миколайович.....	367
Фоменко Данило Степанович.....	326	Юшенко Олександр Іванович.....	368
Фомін Сергій Петрович.....	327	Яблонський Александр.....	369
Франк-Каменецький Захарій Григорович.....	328	Яворницький (Еварницький) Дмитро Іванович.....	370
Франковський Владислав Андрійович.....	329	Якубович Микола Мартинович.....	371

Стисла бібліографія та джерела ілюстративних матеріалів.....	372
Список скорочень.....	373

СЛОВО ДО ЧИТАЧА

Історія Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна сповнена новаторськими ідеями та винаходами, які збагатили майже всі галузі наукового знання. У стінах цього найстарішого світського університету України були зроблені фундаментальні відкриття, що примножили скарбницю світової науки. Професори та вихованці університету стали основоположниками багатьох окремих наук або наукових напрямів: слов'янознавства (І. І. Срезневський), болгаристики (М. С. Дрінов), соціології (М. М. Ковалевський), фізико-хімії (М. М. Бекетов) тощо. Серед досягнень університетських учених — встановлення факту, що відсутності різкої межі між царством рослин і царством тварин немає. Це фактично стало доказом їх генетичної єдності. Цей першочергової важливості науковий факт був встановлений членом-кореспондентом Петербурзької АН проф. Л. С. Ценковським, а академік В. Я. Данилевський виявив у головному мозку людини центри, що регулюють діяльність внутрішніх органів. Завдяки дослідженням академіка О. М. Ляпунова було закладено підвалини сучасної теорії стійкості руху. Серед засновників нової географії ми бачимо ім'я проф. А. М. Краснова, а редактором та одним із авторів першого в історії людства «Атласу зворотного боку Місяця» був академік М. П. Барабашов. Такі приклади легко наводити й далі.

Досягнення викладачів та вихованців Харківського класичного університету не залишилися без уваги. Сотні формул і мінералів, космічних і географічних об'єктів на Землі і в космосі, рослин і тварин названі на їх честь. Багато з них наведені в цьому другому випуску видання «Вкарбовані в літопис науки». Чимало із тих термінів, які сьогодні використовуються в усьому світі, потрапили до наукового обігу саме завдяки представникам університету.

Багато разів учені університету самі давали назви різним об'єктам на честь своїх колег або видатних осіб. Так, харківський медик професор В. В. Фавр відкрив різновид малярійної комахи і назвав його на честь свого колеги з Київського університету — М. О. Сахарова (*Anopheles sacharovi*), який разом з ним займався вивченням малярії. До речі, після ґрунтовної доповіді В. В. Фавра на Всеросійському з'їзді епідеміологів була створена спеціальна комісія з вивчення малярії.

У Каразінського університету не тільки славне минуле, гідне сьогодення, але у нього є потенціал для нових досягнень у майбутньому.

У першому випуску я звернувся до молоді: дерзайте! Ваші зусилля не стануть марними, адже у світі ще стільки невідомого та невідкритого. Можливо, в одному з наступних випусків цього видання з'являться й ваші імена. У цьому другому виданні книги ми можемо знайти назви, що з'явилися нещодавно. Наприклад, на честь випускників біологічного факультету Каразінського університету Миколи Юнакова (1999 р.) та Костянтина Надеїна (2003 р.) за цей час названо кілька родів і видів комах. Упевнений, що і в наступному виданні довідника ми знайдемо нові імена і пов'язані з ними відкриття представників нашої великої університетської родини.

*Ректор, академік НАН України
В. Бакіров*

ВІД УКЛАДАЧІВ

До пропонованого збірника увійшли 362 біографії вчених, працівників освіти і діячів культури, які в різні роки навчалися або працювали в Харківському університеті. Усіх цих людей об'єднує належність до когорти епонімів – тобто осіб, на честь яких отримали назви різноманітні об'єкти або явища. Серед людей, чий життєписи подані у цій книзі, є як перші університетські професори, запрошені до Харкова ще на початку XIX ст., так і наші сучасники, чий творчий шлях продовжується на початку XXI ст.

Біографії подані в алфавітному порядку (українська абетка). Якщо значна частина життя діяча минула за межами нашої держави, поряд з українським варіантом його імені також зазначається інформація мовою тієї країни, звідки походив або де жив і працював цей діяч. Роки життя і смерті наводяться за новим стилем.

Наприкінці життєпису кожної особи подається перелік об'єктів, що були названі на її честь. Серед них: космічні об'єкти (малі планети, кратери на Венері, Марсі та Місяці); мінерали; географічні об'єкти (горні хребти та окремі вершини, льодовики, перевали, карстові шахти, острови, миси, озера, мінеральні джерела, населені пункти, а також внутрішньоміські об'єкти – проспекти, вулиці, майдани тощо); палеонтологічні назви; назви найпростіших, рослин, грибів і тварин; наукові закони; математичні, фізичні, хімічні терміни (теореми, правила, рівняння, реакції тощо); медичні терміни (хвороби, симптоми, методи, інструменти тощо); наукові установи; заклади середньої (школи, гімназії, ліцеї), професійної (технікуми, училища) та вищої освіти (університети); заклади позашкільної освіти (музичні і художні школи, школи мистецтв, дитячі табори); заклади охорони здоров'я (лікарні і шпиталі); заклади культури (бібліотеки, музеї, театри); церкви та релігійні общини; наукові товариства і громадські організації; премії, стипендії, медалі та інші відзнаки, започатковані органами влади та місцевого самоврядування, науковими, освітніми та громадськими організаціями; транспортні засоби (кораблі, літаки); технічні прилади та обладнання; наукові періодичні видання; підрозділи Каразінського університету.

Назви структурних підрозділів інших навчальних та наукових закладів (за поодинокими виключеннями) до покажчика не включалися. Так само до його структури не входять відомості про іменні аудиторії, лабораторії, кабінети Каразінського університету; внутрішньоуніверситетські премії, стипендії і відзнаки; назви конференцій, конкурсів, турнірів та інших заходів.

Наприкінці книги міститься алфавітний покажчик та список скорочень, а також стислий бібліографічний перелік.

АБАЄВ САЛАТ МИХАЙЛОВИЧ

(1913–1989)

ГЕОЛОГ

На його честь названо:

Вулицю у м. Білібіно
(Чукотський АО, РФ)

У 1941 р. закінчив геолого-географічний факультет Харківського університету. У 1941–1961 рр. працював у Нижньоколимському геологічному управлінні, зокрема на посаді головного геолога. Особисто С. М. Абаєвим та під його керівництвом було здійснено 39 відкриттів родовищ корисних копалин, з них 29 золоторудних. За відкриття і розвідку золоторудних родовищ на Крайньому Північному Сході СРСР в 1964 р. став лауреатом Ленінської премії. З 1961 р. до 1969 р. – головний геолог, а потім – керуючий трестом «Севкавцветметразведка» (м. Орджонікідзе, тепер м. Владикавказ, РФ). З 1970 р. – старший науковий співробітник Північно-Осетинського інституту гуманітарних та соціальних досліджень. Нагороджений Почесними відзнаками «Ветеран праці Крайнього Північного Сходу СРСР» і «Першовідкривач родовищ».

АБРАЖАНОВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСІЙОВИЧ (1867–1930)

хірург

На його честь названо:

Точку Абражанова

Після закінчення медичного факультету Варшавського університету працював у лікарнях Петербурга та Юрюзани Уфимської губернії (в засланні), Златоустівській земській лікарні, шпитальній хірургічній клініці Київського університету, Полтавській губернській земській лікарні. Стажувався у Відні й Берліні. З 1913 р. за сумісництвом працював на посаді приват-доцента Харківського університету. З 1922 р. викладав у Катеринославському (з 1926 р. – Дніпропетровському) медичному інституті, де завідував кафедрами оперативної хірургії та топографічної анатомії, факультетської хірургії. Спеціалізувався в галузях відновної хірургії, щелепно-лицьової хірургії, лікування хвороб опорно-рухового апарату, ортопедії тощо. Висунув низку оригінальних пропозицій (новий спосіб лікування «заячої губи», метод подовження нижньої кінцівки тощо). Ці методи увійшли до підручників, виданих російською, німецькою, французькою та іншими мовами. Створив школу хірургів. Був головою Уфимського, Полтавського та Дніпропетровського наукових товариств. Професор О. О. Абражанов помер оперуючи.

АБРАМОВ СЕРГІЙ СЕМЕНОВИЧ

(1875–1951)

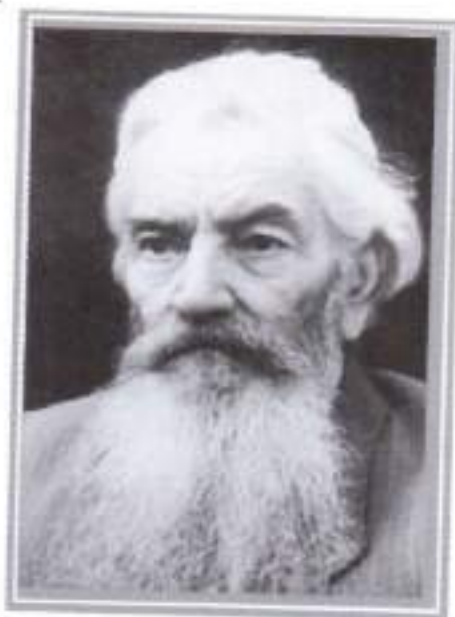
ПАТОЛОГОАНАТОМ

На його честь названо:

Міокардит Абрамова–
Фідлера

У 1894 р. вступив на медичний факультет Харківського університету. Невдовзі перевівся до Московського університету, який закінчив у 1899 році. У 1899–1901 рр. отримав післядипломну спеціалізацію на кафедрі патологічної анатомії. У 1902–1903 рр. працював у Ростові-на-Дону, де облаштував першу в місті прозекторську. У 1905 р. захистив докторську дисертацію і з 1906 р. став приват-доцентом кафедри патологічної анатомії Московського університету, в подальшому обіймав посаду професора, у 1918 р. був ученим секретарем університету. Протягом 1909–1919 рр. очолював Лабораторію експериментальної патології і тестування сироваток у Московському бактеріологічному інституті. З 1913 р. по 1919 р. був професором патологічної анатомії і бактеріології Вищого жіночого медичного інституту в Москві (за сумісництвом). У 1918 р. був призначений завідувачем лабораторії Головного військово-санітарного управління Червоної Армії. У 1920 р. виїхав на Захід. У 1920–1921 рр. жив у Німеччині, в 1921–1924 рр. – у Болгарії. Заснував у Софійському університеті першу кафедру загальної патології і патологічної анатомії, видав перший у Болгарії підручник з патології. З 1924 р. мешкав у Франції, у 1941–1945 рр. – у Німеччині, з 1945 р. – у США.

АВЕРІН ВІКТОР ГРИГОРОВИЧ

(1885–1955)

ЗООЛОГ

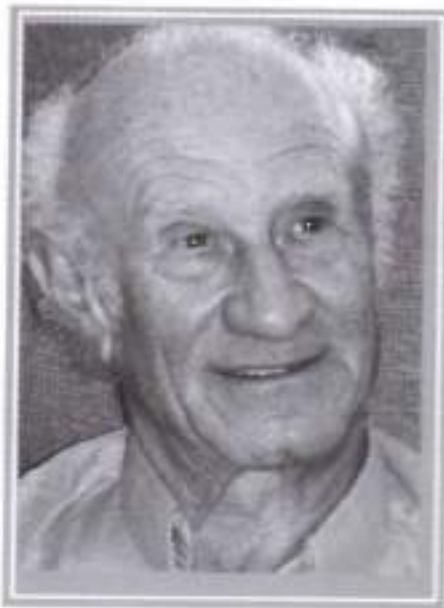

На його честь названо:

Вид жуків *Hoplia averini*
Medvedev

Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Харківського університету (1912). Відтоді працював помічником губернского ентомолога, в 1913 р. обійняв посаду губернского земського ентомолога. З 1916 р. викладав у Харківському університеті. У 1919–1925 рр. завідував Харківською губерньською станцією захисту рослин, з 1925 р. – відділом захисту рослин Народного комісаріату земельних справ УРСР. Доктор сільськогосподарських наук (1930), професор. У 1930 р. став завідувачем кафедри зоології й ентомології в Харківському сільськогосподарському інституті, обіймав цю посаду до кінця життя. Брав участь у створенні заказників на Харківщині та на узбережжі Азовського моря. В 1917 р. створив Демократичне товариство мисливців і рибалок у Харкові, протягом 1921–1924 рр. був першим головою Всеукраїнського союзу мисливців і рибалок. У 1929 р. представляв Україну на Першому Всеросійському з'їзді охорони природи. У 1946 р. організував та очолив Харківське відділення Українського товариства охорони природи. У 1955 р. увійшов до складу Комісії з охорони природи АН УРСР.

АЗБЕЛЬ МАРК ЯКОВИЧ

(1932 р. н.)

фізик

На його честь названо:

Проблему
Азбеля–Хофштандера

Резонанс Азбеля–Канера

У 1953 р. закінчив фізико-математичний факультет Харківського університету. З 1955 р. працював у Харківському фізико-технічному інституті. В 1955 р. захистив кандидатську, а в 1957 р. – докторську дисертацію під керівництвом Л. Д. Ландау і П. Л. Капиці. Протягом 1957–1964 рр. викладав у Харківському університеті. У 1964–1973 рр. був професором Московського університету, одночасно завідував сектором в Інституті теоретичної фізики імені Л. Д. Ландау АН СРСР. Займався правозахисною діяльністю. У 1977 р. виїхав до Ізраїлю. Був професором Тель-Авівського університету. Спільно з Е. А. Канером відкрив циклотронний резонанс у металах. Передбачив різку зміну поведінки електронів у металах під час зникаюче малої зміни магнітного поля. Член Американського фізичного товариства.

АКІМОВ

ЛЕОНІД ОПАНАСОВИЧ

(1937–2017)

астроном

На його честь названо:

Малу планету 18750
Leonidakimov

Формулу Акімова

Закінчив фізико-математичний факультет Харківського університету у 1960 р. У 1960–1963 рр. навчався в аспірантурі по кафедрі астрономії. З 1963 р. працював старшим науковим співробітником Астрономічної обсерваторії Харківського університету. У 1967 р. отримав ступінь кандидата, а у 1988 р. – доктора фізико-математичних наук. У 1978–2000 рр. – завідувач відділу фізики Сонця, Місяця і планет Астрономічної обсерваторії. Вчений досліджував фізику Місяця, зокрема займався теоретичним і спостережним дослідженням оптичних характеристик місячної поверхні, вивченням її геолого-мінералогічних властивостей. Створив каталог оптичних властивостей 255 ділянок поверхні Місяця. Нагороджений медаллю ВДНГ СРСР. Лауреат премії імені М. П. Барабашова АН УРСР (1988).

АЛЕКСАНДРОВ ЮРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ (1934–2016)

астроном

На його честь названо:

Малу планету 18751
Yuaalexandrov

Закінчив Харківський університет у 1957 році. Викладав вищу математику та теоретичну механіку у вищих навчальних закладах Харкова. Кандидат фізико-математичних наук (1966), професор (1982). З 1977 р. по 2004 р. завідував кафедрою астрономії ХНУ імені В. Н. Каразіна. На кафедрі астрономії ХНУ читав курси загальної астрономії, небесної механіки, зоряної астрономії, космології, історії і методології астрономії, методики викладання астрономії у вищій школі, спецкурси. Був головою Робочої групи МОН України з розробки галузевого стандарту зі спеціальності «Астрономія», членом секції «Фізика» Науково-методичної ради МОН України. Займався вивченням фізики планет, а також історією астрономії. У 1987 р. був нагороджений Золотою медаллю імені М. В. Келдиша Федерації космонавтики СРСР. Лауреат Премії імені М. П. Барабашова АН УРСР (1988).

АЛЧЕВСЬКІ

підприємці, меценати,
просвітителі і культурні діячі

На їхню честь названо:

Борзнянську загально-освітню школу I–III ступенів імені Христини Алчевської (м. Борзна Чернігівської обл.)

Вулицю Х. Д. Алчевської у м. Львів

Вулицю Алчевських у м. Харків

Представники родини Алчевських увійшли в історію України як діячі культури та меценати кінця XIX – початку XX століття. Алчевський Олексій Кирилович (1835–1901) – російський підприємець, промисловець, меценат, фундатор першого в Росії акціонерного іпотечного банку і фінансово-промислової групи. Його дружина, Алчевська Христина Данилівна (1841–1920) – педагог. Віце-президент Міжнародної Ліги просвіти. Отримала диплом про педагогічну освіту в Харківському університеті. Заснувала і очолювала в Харкові жіночу недільну школу (1862–1919). В родині було шестеро дітей. Дмитро (1865–1920) – випускник фізико-математичного факультету Харківського університету, підприємець. Григорій (1866–1920) – випускник фізико-математичного факультету Харківського університету, діяч музичної культури, педагог, вокаліст, камерний співак і композитор. Ганна (1868–1931) – просвітитель і педагог. Микола (1872–1942) – випускник юридичного факультету Харківського університету, театральний критик, автор першого радянського українського букваря для дорослих. Іван (1876–1917) – випускник фізико-математичного факультету Харківського університету, оперний співак, «король тенорів», соліст театрів Петербурга, Нью-Йорка, Парижа, Брюсселя. Христина (1882–1931) – поетеса, літературний критик, публіцист, перекладач і педагог.

АЛЬТГАУЗЕН

ААРОН ЯКОВИЧ

(1890–1960)

патоморфолог

На його честь названо:

Метод Альтгаузена

У 1919 р. закінчив Харківський університет. Працював в Інституті лабораторної діагностики в Харкові під керівництвом професора С. Л. Ерліха. Доктор медичних наук (1941), професор. У роки Другої світової війни керував лабораторним шпиталем на базі Рентгенорадіологічного онкологічного інституту. Завідував кафедрою лабораторної діагностики Харківського інституту удосконалення лікарів (1948–1960). Був членом Всесоюзного товариства лікарів-лаборантів, керівником його Харківського відділення та членом редколегії журналу «Лабораторное дело». Входив до складу правління Українського онкологічного товариства. Автор багатьох наукових праць, монографій і посібників, які виходили російською, болгарською, китайською та іншими мовами. Запропонував швидкі способи цитологічної діагностики плоскоклітинного раку шийки матки, вагіни, гортані та інших органів, аденокарциноми шлунка, кишок і легень. Розробив нові лабораторні методи визначення у біоматеріалах глюкози та індикану. Один із найвідоміших вітчизняних діагностів у галузі онкологічних хвороб.

АНТОНЕНКО-ДАВИДОВИЧ БОРИС ДМИТРОВИЧ

(1899–1984)

ПИСЬМЕННИК

На його честь названо:

Центральну міську
бібліотеку імені
Б. Антоненка-Давидовича
(м. Ромни
Сумської обл.)

Вулицю у м. Київ

Вулицю у м. Львів

З 1917 р. навчався на фізико-математичному факультеті Харківського університету, згодом – на історико-філологічному факультеті Київського університету, але навчання не закінчив. Брав участь у визвольних змаганнях 1917–1920-х років. Друкувався з 1923 року. Був членом літературних організацій «Ланка» та «Марс». У 1930-х рр. був засуджений за звинуваченням у націоналізмі. У 1956 р. реабілітований, після чого повернувся в Україну і продовжив літературну працю. Автор роману «За ширмою», низки повістей та оповідань (збірки «Запорошені силуети», «Справжній чоловік», «Слово матері» та ін.). Лауреат Державної премії України імені Т. Г. Шевченка (1992, посмертно).

АРНОЛЬДІ

ВОЛОДИМИР МИТРОФАНОВИЧ

(1871–1924)

БОТАНІК, АЛЬГОЛОГ

На його честь названо:

Вайду Арнольдї (*isatis arnoldiana* N. Busch)

Рід одноклітинних водоростей *Arnoldiella*
V. V. Miller

Види одноклітинних водоростей:
Anabaenopsis arnoldii
Artek.

Oscillatoria arnoldii Kissel.

Trachelomonas arnoldiana
Skvortzov

Trachelomonas arnoldii
Y.V.Roll

Сіверсько-Донецьку біологічну станцію імені професора В. М. Арнольдї ХНУ імені В. Н. Каразіна

Закінчив Московський університет (1893), де став викладати. Стажувався у Данії й Німеччині. У 1908 р. на кошти Російської АН здійснив подорож до Бейтензорського ботанічного саду (о. Ява) та на інші острови, про що написав цікаву книгу «По островах Малайського архіпелагу». Протягом 1909–1919 рр. був професором Харківського університету, завідував кафедрою морфології і систематики рослин. Одночасно обіймав посаду директора Ботанічного саду. Створив та очолив харківську школу альгологів. Вивчав індивідуальний розвиток і процес запліднення у різноспорових папоротеподібних та голонасінних рослин, морфологію і флору водоростей. Праця Арнольдї «Вступ до вивчення нижчих організмів» була першим російським підручником з альгології. У 1914 р. організував біологічну станцію на річці Сіверський Донець. Член-кореспондент Російської АН з 1923 року.

АРТЕМЧУК ІВАН ВЛАСОВИЧ (1898–1973)

ботанік

На його честь названо:

Гусячу цибулю Артемчука (*Gagea artemczukii* Krasnova)

Козелець Артемчука (*Tragopogon artemczukii* Klokov)

В 1929 р. закінчив агробіологічний факультет Житомирського інституту народної освіти. З 1932 по 1935 рр. навчався в аспірантурі Харківського університету під керівництвом професора М. В. Клокова і одночасно був асистентом кафедри ботаніки. Після захисту кандидатської дисертації завідував кафедрою ботаніки Бердянського державного учительського інституту, в 1938–1941 рр. був завідувачем кафедри Уманського державного учительського інституту. У 1942–1945 рр. перебував у діючій армії. З 1945 р. викладав на кафедрі ботаніки Чернівецького державного університету, завідував кафедрою. У 1953 р. обраний членом Всесоюзного ботанічного товариства.

АСЕЄВ

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

(1889–1963)

поет

На його честь названо:

Курську обласну
наукову бібліотеку імені
М. М. Асеєва (РФ)

Вулицю у м. Москва (РФ)

Вулицю у м. Курськ (РФ)

Закінчив Курське реальне училище (1909), потім навчався у Московському комерційному інституті та на історико-філологічних факультетах Московського і Харківського університетів (1909–1913). Протягом 1916–1917 рр. служив у діючій армії, а у 1917–1921 рр. працював журналістом на Далекому Сході. Почав друкуватися у 1913 р. у Харкові. Знайомство з поезією В. Хлебнікова, дружба і творче спілкування з В. Маяковським позначилися на його збірках «Зор» (1914) та «Леторей» (1915). Писав також оповідання, нариси, мемуари, статті з питань теорії віршування. Перекладав твори Т. Г. Шевченка та П. Г. Тичини російською мовою. Лауреат Державної премії СРСР (1941).

АХІЄЗЕР
НАУМ ІЛІЧ
 (1901–1980)
МАТЕМАТИК

На його честь названо:

Теорему Фавара–
Ахієзера–Крейна

Закінчив Київський інститут народної освіти (1923), згодом – аспірантуру цього навчального закладу (1928). У 1933–1941 рр. – професор і завідувач кафедри теорії функцій, а з 1935 по 1940 рр. та з 1947 по 1950 рр. – директор Інституту математики при Харківському університеті. У 1955–1961 рр. завідував кафедрою функцій, у 1963–1974 рр. – кафедрою математичної фізики Харківського університету. Доктор фізико-математичних наук (1936), професор (1940). Член-кореспондент АН УРСР з 1934 року. Автор наукових праць з теорії функцій, аеродинаміки, функціонального аналізу, інтегральних рівнянь, наближених і чисельних методів, теорії моментів, історії математики тощо. Лауреат премій імені П. Л. Чебишова АН СРСР (1949), медалі імені Л. Ейлера АН СРСР (1957). Майже чверть століття очолював Харківське математичне товариство (1947–1971). Н. І. Ахієзеру належать видатні заслуги у створенні Харківської математичної школи. Виступив одним із засновників Харківського фізико-математичного лицю № 27. Брат О. І. Ахієзера.

АХІЄЗЕР

ОЛЕКСАНДР ІЛІЧ

(1911–2000)

фізик

На його честь названо:

Механізм Ахієзера

Інститут теоретичної фізики імені О. І. Ахієзера Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут»

Кафедру теоретичної ядерної фізики та вищої математики імені О. І. Ахієзера ХНУ імені В. Н. Каразіна

Закінчив Київський політехнічний інститут (1934). У 1938–1988 рр. очолював теоретичний відділ, а в 1956–1959 рр. був заступником директора з наукової роботи Харківського фізико-технічного інституту. У 1936–1990 рр. працював у Харківському університеті, де заснував кафедру теоретичної ядерної фізики і завідував нею до 1975 року. У 1944–1952 рр. працював у Москві в лабораторії І. В. Курчатова над атомним проектом. Наукові праці присвячені ядерній фізиці, квантовій електродинаміці, фізиці елементарних частинок, фізиці плазми, теорії твердого тіла. Створив наукову школу з теоретичної фізики. Підготував 72 кандидати та 33 доктори наук, серед його учнів чимало академіків НАН України. Заслужений діяч науки України (1986). Лауреат Державної премії УРСР (1986), Державної премії України в галузі науки і техніки (2002, посмертно), премій імені Л. І. Мандельштама АН СРСР (1948), імені К. Д. Синельникова АН УРСР (1978), імені М. М. Боголюбова НАН України (1995), О. С. Давидова НАН України (2000), Міжнародної премії імені І. Я. Померанчука (1998). Брат Н. І. Ахієзера.

БАГАЛІЙ ДМИТРО ІВАНОВИЧ

(1857–1932)

історик

На його честь названо:

Вулицю у м. Львів

Вулицю у м. Рівне

Вулицю у м. Харків

Центр українських студій
імені Д. І. Багалія ХНУ
імені В. Н. Каразіна

Отримав вищу освіту в Київському та Харківському університетах. Доцент (з 1883), екстраординарний (з 1887), ординарний (з 1889), заслужений (з 1908) професор, ректор (1906–1911) Харківського університету. Декан Академії теоретичних знань у Харкові (1920), професор Харківського інституту народної освіти (1921–1927). Завідувач Харківської науково-дослідної кафедри історії України (1922–1929), директор (1930–1932) створеного на її базі Інституту історії української культури імені Д. І. Багалія, керівник Центрального архівного управління УРСР (1923–1924), перший директор Науково-дослідного інституту Тараса Шевченка (1926–1932), голова Центрального бюро секції наукових працівників УРСР (1925–1932), член президії Укрнауки. Член Державної ради Російської імперії (з 1906). Голова Харківської міської думи (1914–1917). Автор наукових праць з історії Харкова і Харківського університету, Слобідської, Лівобережної, Південної України XV–XVIII ст., історії української культури, історіографії, джерелознавства, археології, історичної географії. Член Харківського історико-філологічного товариства, голова Харківського наукового товариства.

БАКІРОВ ВІЛЬ САВБАНОВИЧ

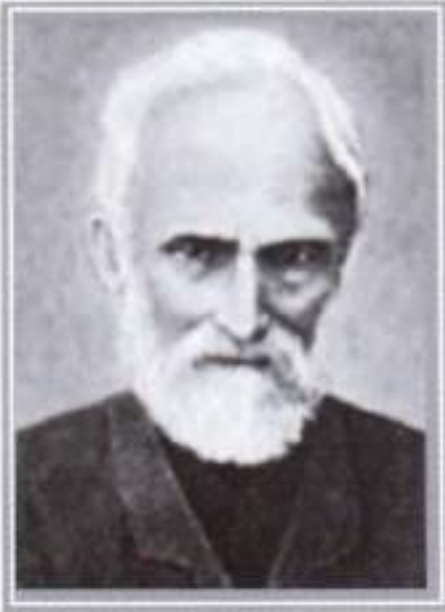
(1946 р. н.)

СОЦІОЛОГ

На його честь названо:
Астероїд 18731 Vil'bakirov

Закінчив Харківський юридичний інститут (1970), згодом – аспірантуру і докторантуру Харківського університету. З 1982 р. працює в ХДУ імені О. М. Горького. Доктор соціологічних наук (1991), професор (1994). У 1990–1995 рр. – декан соціологічного факультету. З 1992 р. – завідувач кафедри прикладної соціології. Протягом 1994–1996 рр. – перший проректор університету. У 1998 р. обраний ректором Харківського університету. Наукові напрями – загальна соціологія, соціологія освіти, політична соціологія. Нагороджений урядовими і науковими відзнаками України і Болгарії. Заслужений діяч науки і техніки України (2001). Академік НАН України (2012), член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України (2006). Заслужений професор Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (2009). Почесний громадянин міста Харків. Почесний доктор Дніпропетровського національного університету імені О. Гончара та Київського національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2017).

БАЛІН МИКОЛА ПЕТРОВИЧ (1829–1904)

громадський діяч

На його честь названо:

Донецький економіко-правовий кооперативний технікум імені М. П. Балліна

Навчався у Петербурзі в училищі правознавства (закінчив у 1849). Працював у бібліотеці Харківського імператорського університету. Заснував у Харкові перше в Україні споживче товариство (1866), яке було колективним членом Британської спілки оптових закупівель. У 1869 р. створив при Харківському споживчому товаристві кооперативне видавництво і видав серію брошур. Серед починань М. П. Балліна був проект міжнародної кооперативної енциклопедії, йому належить ідея заснування Харківського кооперативного університету та Міжнародної вищої кооперативної школи. Один із засновників культурно-просвітницького товариства, яке організувало школу-інтернат для селянських дітей з українською мовою навчання. Брав участь у створенні народних читалень.

БАРАБАШОВ

МИКОЛА ПАВЛОВИЧ

(1894–1971)

астроном

На його честь названо:

Кратер на Марсі

Малу планету 2883
Barabashov

Сорт тюльпанів «Академік
Барабашов»

Премію імені М. П. Бараба-
шова НАН України

Вулицю у м. Харків

Станцію метро у м. Харків

У 1919 р. закінчив Харківський університет і залишився при кафедрі астрономії для підготовки до професорського звання. З 1930 р. і до кінця життя – директор Астрономічної обсерваторії Харківського університету, а з 1933 р. – завідувач кафедри астрономії. У 1943–1945 рр. – ректор Харківського університету. У 1918 р. довів, що поверхня Місяця складається з вулканічних порід базальтового типу з великою пористістю. У 1920–1926 рр. провів візуальні спостереження Марсу, на підставі чого була складена карта поверхні планети. У 1932 р. виявив «квазідзеркальний» характер віддзеркалення світла від видимої поверхні Венери. Того ж року дійшов висновку, що речовина внутрішнього кільця Сатурна тягнеться до самої поверхні планети. Сконструював перший у країні спектрогеліоскоп. Співатор і редактор першого в світі «Атласу зворотного боку Місяця» (1960). Заслужений діяч науки України (1941). Понад 15 років очолював комісію з фізики планет Астрономічної Ради АН СРСР, був членом Міжнародної астрономічної спілки та головою Астрономічної ради АН УРСР. Депутат Верховної Ради СРСР (1954–1962). Академік АН УРСР (1948). Герой Соціалістичної Праці (1969).

БАРТЕНЕВ

ОЛЕКСАНДР ФЕДОРОВИЧ

(1953–2015)

ЕНТОМОЛОГ

На його честь названо:

Різновид жука-вусача
Dorcadion cinerarium
bartenevi Lazarev

Закінчив біологічний факультет Харківського університету в 1975 році. Протягом наступних трьох років працював учителем, а з 1978 р. навчався в очній аспірантурі Сімферопольського університету. З 1981 по 1986 рр. працював асистентом кафедри екології і раціонального природокористування Сімферопольського університету. Кандидат біологічних наук (1989). Після захисту повернувся до Харківського університету, де працював до 2015 року. У 2003–2005 рр. завідував кафедрою зоології й екології тварин, обіймав посаду заступника декана біологічного факультету. Керував студентськими ентомологічними практиками. Брав участь в ентомологічних експедиціях по Мурманській області, Приморському краю, Камчатці, Кавказу і Криму. Член Харківського ентомологічного товариства.

БЕКЕТОВ АНДРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ (1825–1902)

ботанік

На його честь названо:

Астрагал Бекетова
(*Astragalus beketovii*
(Krasn.) B.Fedtsch.)

Грабельки Бекетова
(*Erodium beketovii*
Schmalh.)

Неуролому Бекетова
(*Neuroloma beketovii*
(Krasn.) Botsch)

Закінчив Казанський університет (1849). У 1859–1860 рр. – професор Харківського, у 1860–1897 рр. – Петербурзького університету (протягом 1876–1883 рр. – ректор). Один із засновників експериментальної морфології і географії рослин у Російській імперії. Висловив низку ідей щодо механізмів еволюції живих організмів. А. М. Бекетов увів нові поняття у російську наукову термінологію: «соцветия», «соплодия», «заросток» тощо. Першим встановив перехідну зону між лісом і степом і дав їй назву «передстеп» (тепер – лісостеп). Президент Петербурзького товариства випробувачів природи. Створив наукову школу ботаніків-географів. Автор першого у Росії повного систематичного підручника з ботаніки, підручника з географії рослин. Переклав російською мовою чимало класичних праць з ботаніки. Член-кореспондент (1891) та почесний член (1895) Петербурзької АН. Брат М. М. Бекетова.

БЕКЕТОВ МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

(1827–1911)

ХІМІК

На його честь названо:

Кратер на Місяці

Джерело № 1 у с. Березівське Харківської обл. (курорт «Березівські мінеральні води»)

Стипендію імені М. М. Бекетова Харківської обласної державної адміністрації в галузі науки у номінації «Хімія»

В 1849 р. закінчив Казанський університет. У 1855–1887 рр. працював у Харківському університеті (з 1859 р. – професор). У 1864 р. організував фізико-хімічний відділ при Харківському університеті, де з 1865 р. вперше як самостійну наукову дисципліну систематично читав курс фізичної хімії. Провадив широкі термохімічні дослідження, метою яких було розкрити природу сил хімічної спорідненості. Праці вченого і його учнів стали основою для харківської фізико-хімічної школи. У 1877 р. обраний членом-кореспондентом, у 1886 р. – академіком Петербурзької АН. У 1886 р. переїхав до Петербурга. Президент Російського фізико-хімічного товариства. Один з ініціаторів створення громадської бібліотеки в Харкові, Товариства поширення письменності, Товариства допомоги нужденним студентам та ін. Першим дослідив мінеральні води хутора Березова під Харковом (тепер – курорт «Березівські мінеральні води»). Брат А. М. Бекетова.

БЕЛЬСЬКА ІРИНА МИКОЛАЇВНА

(1958 р. н.)

астроном

На її честь названо:

Малу планету 8786
Belskaya

Закінчила Харківський університет у 1980 році. Доктор фізико-математичних наук (2007), професор, провідний науковий співробітник, завідувач відділу малих тіл Сонячної системи Науково-дослідного інституту астрономії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Наукові інтереси пов'язані з вивченням фізичних властивостей малих тіл Сонячної системи, дослідженням проблем їх походження та еволюції. Широко відомі наукові праці з вивчення фізичних властивостей астероїдів М-типу та тіл поясу Койпера. Автор більше ніж 100 наукових публікацій. Лауреат Державної премії України (2010). Член Європейського астрономічного товариства, Міжнародного астрономічного союзу, Міжнародного комітету з космічних досліджень (COSPAR).

БЕРДИЧЕВСЬКИЙ ГРИГОРІЙ АБРАМОВИЧ

(1873 – після 1951)

лікар

На його честь названо:
Симптом Бердичевського

Випускник медичного факультету Харківського університету (1895). У 1916 р. був мобілізований до діючої армії, в якості військового медика брав участь у Першій світовій війні. Заслужений лікар України. Після Другої світової війни працював у м. Запоріжжя, завідував хірургічним відділенням місцевої лікарні. Описав симптом діагностики гострого апендициту, який був названий його іменем.

БЕРНШТЕЙН СЕРГІЙ НАТАНОВИЧ (1880–1968) МАТЕМАТИК

На його честь названо:

Інтерполяційний процес
Бернштейна

Квазіаналітичний клас
функцій Бернштейна

Метод підсумовування
Бернштейна–Рогозинсько-
го

Нерівність Бернштейна

Проблему Бернштейна

Теорему Бернштейна

Формулу Бернштейна

Ядро Бернштейна

тощо

Навчався у Сорбонні (Париж, до 1899), Паризькій вищій електротехнічній школі (до 1901). Доктор математичних наук (Париж, 1914). У 1907–1933 рр. викладав у Харківському університеті, в 1933–1941 рр. – у Ленінградському політехнічному інституті, а також у Ленінградському університеті. З 1935 р. працював у Математичному інституті АН СРСР. Основні праці стосуються теорії диференціальних рівнянь, теорії функцій та теорії ймовірностей. Разом з учнями створив напрям теорії функцій – конструктивну теорію функцій. У теорії ймовірностей розробив першу за часом аксіоматику. Вказав на можливості застосування імовірнісних методів у фізиці, статистиці, біології. Академік ВУАН (1925) і АН СРСР (1929). Іноземний член Французької АН, лауреат премій Бельгійської (1911) і Французької АН (1920), Державної премії СРСР (1942). Почесний доктор Алжирського та Паризького університетів.

БІЛЕЦЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ

(1884–1961)

літературознавець

На його честь названо:

Вулицю у м. Київ

Вулицю у м. Харків

Закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету (1907). У 1912–1941 рр. працював у Харківському університеті на кафедрі російської мови та літератури, з 1936 р. також в Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка АН УРСР (з 1943 р. – його директор). Академік АН УРСР (1939), АН СРСР (1958), віце-президент АН УРСР (1946–1948). Очолював комітет українських славістів. Заслужений діяч науки України (1941). Наукові праці присвячено історії української, російської, західноєвропейської, античної літератур, теорії літератури. У 1924 р. здійснив перший в українському літературознавстві синтетичний огляд літературного процесу в статті «Двадцять років нової української лірики». Одним із перших проаналізував українську літературну традицію на тлі світових літературних процесів, визначив її місце серед інших літератур світу.

БІЛИК
ЮРІЙ ПЕТРОВИЧ
(1928–1996)

геолог

На його честь названо:

Алмаз вагою понад 42 карати, знайдений у копальні Анабар в Якутії (РФ)

У 1950 р. закінчив геологічний факультет Харківського університету. Був направлений на роботу до Якутії, пройшов трудовий шлях від рядового геолога до головного інженера Якутського геологорозвідувального управління. Працював начальником партії Амакинської геологорозвідувальної експедиції, яка займалася пошуком і деталізацією алмазних родовищ. Відкрив багаті алмазні поклади у долині р. Ебелях в Якутії, за що у 1989 р. нагороджений Почесним знаком «Першовідкривач родовищ». Став наставником багатьох практикуючих геологів-алмазників. У 1990 р. в Якутії був видобутий алмаз, який був названий на честь Ю. П. Білика.

БОБРОВНИКОВ МИКОЛА ФЕДОРОВИЧ (1896–1988)

астроном

На його честь названо:

Малу планету 2637
Bobrovnikoff

Суховантажний теплохід
«Микола Бобровников»

У 1914–1917 рр. навчався у Гірничому інституті в Петрограді, згодом – у Харківському університеті. У 1919 р. мобілізований до Добровольчої армії. У 1920 р. евакуюювався на Кіпр, звідки дістався до Чехословаччини і продовжив навчання в Російському інституті у Празі. У 1924 р. переїхав до США. Навчався у Чиказькому університеті, в 1927 р. захистив там докторську дисертацію. Працював в обсерваторії Чиказького університету та Лікській обсерваторії, а з 1930 р. працював у Весліанському університеті в Огайо, де у 1945–1966 рр. обіймав посаду професора. Одночасно в 1937–1951 рр. був директором обсерваторії Перкінса при цьому університеті. Займався вивченням спектрів і фотометрії зірок та комет. Уклав каталог фізичних спостережень небесних тіл.

БОГДАНОВ

ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

(1873–1928)

лікар, філософ

На його честь названо:

Метод Богданова (метод обмінного переливання крові)

В 1895–1899 рр. навчався на медичному факультеті Харківського університету. Під час Першої світової війни служив полковим санітарним лікарем у пунктах військовополонених та ординатором евакуаційного госпіталю. Після Лютневої революції був лектором Московської ради робітничих депутатів. З 1918 р. – ідеолог Пролеткульту. Член Соціалістичної академії, з 1921 р. дійсний член Інституту наукової філософії при Московському університеті. Запропонував ідею створення нової науки про загальну теорію – тектології, передбачивши в ній основи положення кібернетики. Займався проблемами омолодження організму людини та продовження життя методом переливання крові. З 1926 р. – директор першого у світі Інституту переливання крові. Загинув під час експерименту на собі.

БОГОМОЛОВ ТИМОФІЙ ІВАНОВИЧ (1843–1897)

хірург

На його честь названо:

Реакцію Богомоллова

У 1864 р. закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Московського університету зі ступенем кандидата. Того ж року вступив до Військово-медичної академії у Петербурзі, яку закінчив у 1868 році. Був залишений при академії для удосконалення і прикомандирований до Другого Сухопутного госпіталю. У 1871 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора медицини. Згодом працював у госпіталях в Тифлісі, Царському Селі, Гатчині, був лікарем при Дирекції імператорських театрів у Петербурзі. З 1892 р. – доцент Військово-медичної академії. У 1893 р. призначений екстраординарним професором Харківського університету по кафедрі медичної хімії. Запропонував спосіб визначення уробіліну в сечі, що удосконалило діагностику гепатиту.

БОГОСЛОВСЬКИЙ МИКОЛА АНДРІЙОВИЧ

(1862–1914)

геолог

На його честь названо:

Рід ранньокрейдяних
амонітів *Bogoslovskia*
I. Sazonova

Клас замкових брахіо-
под *Praescylothyris*
bogoslovskii Makridin

У 1887 р. закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Казанського університету зі ступенем кандидата. Відтоді працював у статистичному відомстві Нижегородського губернського земства, згодом завідував земським природничо-історичним музеєм. Вивчав геологічну будову та ґрунти Нижегородської, Рязанської, Тамбовської та інших губерній, збирав палеонтологічний матеріал. У 1895 р. залишив земську службу, зосередившись на наукових дослідженнях. Захистив магістерську дисертацію (1896), з наступного року працював геологом в Геологічному комітеті. У 1901 р. був відправлений на стажування за кордон, а в 1903 р. отримав науковий ступінь доктора мінералогії і геогнозії. У 1904 р. обраний приват-доцентом Юр'ївського університету, а в 1907 р. – ординарним професором Харківського університету по кафедрі геології. Дбав про розвиток університетського геологічного кабінету, передав до його фондів особисту багату колекцію спеціалізованої літератури. Восени 1913 р. за власним бажанням звільнився з Харківського університету за станом здоров'я.

БОКАРІУС

МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

(1899–1966)

СУДОВИЙ МЕДИК

На його честь названо:

Харківське товариство
судових медиків і криміналістів
імені професора
М. М. Бокаріуса

З 1917 р. навчався на медичному факультеті Харківського університету, у 1924 р. закінчив Харківський медичний інститут. З 1922 р. працював інструктором на кафедрі судової медицини в ХМІ, згодом – на посаді асистента, доцента. З 1931 р. – професор, з 1932 р. – в. о. завідувача кафедри судової медицини ХМІ. З 1933 р. був головним судово-медичним інспектором Харкова. Після закінчення Другої світової війни висновки з підготовлених М. М. Бокаріусом документів про звітства нацистів на території окупованої Харківщини фігурували на Нюрнберзькому процесі. У повоєнний час М. М. Бокаріус був республіканським судово-медичним експертом, керівником Харківського обласного бюро судово-медичної експертизи, очолював Харківський НДІ судових експертиз. Вчений є автором більше ніж 200 наукових публікацій, під його керівництвом захищено близько 30 дисертацій, з них 4 докторські. У 1948 р. виступив ініціатором створення Харківського товариства судових медиків і криміналістів. Син М. С. Бокаріуса.

БОКАРІУС МИКОЛА СЕРГІЙОВИЧ

(1869–1931)

СУДОВИЙ МЕДИК

На його честь названо:

Пробу Бокаріуса

Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз імені Заслуженого професора М. С. Бокаріуса

Закінчив Харківський університет (1895), в якому залишився працювати. Доктор медицини (1902), професор (1910). З 1910 р. завідував кафедрами судової медицини Харківського університету і Харківського жіночого медичного інституту. У 1920 р. був деканом медичного факультету Харківського університету. В 1926 р., після організації Харківського інституту судової експертизи, став його директором. З 1928 р. М. С. Бокаріус – головний державний судово-медичний експерт УРСР. Написав близько 130 наукових праць, зокрема низку монографій та підручників. Був членом багатьох наукових товариств. Засновник криміналістичного напрямку у судовій медицині. Заслужений професор УРСР (1925). Батько М. М. Бокаріуса.

БОРИСЯК НИКИФОР ДМИТРОВИЧ (1817–1882)

ГЕОЛОГ

На його честь названо:

Клас замкових брахіопод
Rhactorhynchia borissjaki
Makridin

У 1838 р. закінчив медичний факультет Харківського університету. У 1839 р. відправлений за казенний кошт до Петербурзького університету для підготовки з мінералогії, геогнозії і палеонтології. У 1842 р. призначений в. о. ад'юнкта кафедри мінералогії і геогнозії Харківського університету. В 1847 р. захистив магістерську, а в 1854 р. – докторську дисертацію. З 1852 р. обіймав посаду в. о. екстраординарного професора Харківського університету, а в 1857 р. затверджений у званні ординарного професора. Став фундаментом наукової школи. Створив орогідрографічну геогностичну карту Харківської губернії (у 1870 р. отримала відзнаку Російського географічного товариства, проте не була надрукована). Вперше описав геологію Харківського артезіанського басейну та обґрунтував можливість отримання з нього води для водопостачання Харкова. Був членом Копенгагенського товариства північних антикваріїв (1845), Французького геологічного товариства (1858) та багатьох наукових товариств у Російській імперії.

БОРОВИКОВСЬКИЙ

ЛЕВКО ІВАНОВИЧ

(1806–1889)

поет

На його честь названо:

Бульвар у м. Полтава

Вулицю у м. Львів

Закінчив Харківський університет (1830). На студентські роки припав початок його літературної діяльності. На становлення його як поета значний вплив мав літературний гурток І. І. Срезневського. Входив до Харківської школи поетів-романтиків. Одним із перших в українській поезії створив такі жанри, як літературна пісня («Убивство», «Материна стрічка»), балада («Молодиця», «Чарівниця»), елегія («Журба», «Рибалка»). Твори Л. І. Боровиковського відіграли значну роль у формуванні реалістичного напрямку в українській поезії XIX ст. Один з перших перекладачів творів О. С. Пушкіна українською мовою, а творів А. Міцкевича – російською мовою. Уклав словник української мови. Відомий як етнограф.

БРАУДЕ

СЕМЕН ЯКОВИЧ

(1911–2003)

радіофізик

На його честь названо:

Кратер на зворотному боці Місяця

Малу планету 18119 Braude

Премію імені С. Я. Брауде НАН України

Закінчив Харківський фізико-хіміко-математичний інститут (1932). У 1931–1955 рр. працював в Українському фізико-технічному інституті та паралельно – доцентом у Харківському університеті (1932–1941). У 1937 р. захистив кандидатську дисертацію, у 1945 р. – докторську, став професором. У 1955–1980 рр. – заступник директора Інституту радіофізики і електроніки АН УРСР. Завідував відділом Інституту радіофізики та електроніки АН УРСР (1980–1986), Інституту радіоастрономії АН УРСР (1986–1987), з 1987 р. – радник при дирекції цього інституту. Академік АН УРСР. Заснував у Чугуївському районі Харківської області радіоастрономічну обсерваторію, де очолюваний ним колектив створив низку високоефективних широкосмугових декаметрових телескопів, найбільший з яких УТР-2 донині є найефективнішим у світі. Став фундатором двох нових напрямів науки – радіоокеанографії та декаметрової радіоастрономії. Лауреат Державної премії СРСР (1952) і Державних премій України (1991, 1997). Заслужений діяч науки і техніки України (1991). У 1983 р. удостоєний Золотої медалі АН СРСР імені О. С. Попова.

БРЕМЕНЕР

МИХАЙЛО МОЙСЕЙОВИЧ

(1873–1950)

дерматолог

На його честь названо:

Пасту Бременера

У 1900 р. закінчив медичний факультет Харківського університету. Працював ординатором у М'ясницькій міській лікарні у Москві, клініці шкірних і венеричних захворювань Московського університету, згодом відкрив приватну клініку. У 1904 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора медицини. Був одним із засновників Всеросійської ліги боротьби з венеричними захворюваннями, Московського товариства боротьби з вовчаком. У 1920 р. організував та очолив перший у країні люпозорій – спеціалізований заклад для вивчення та лікування туберкульозного вовчака та інших захворювань шкіри. У 1921 р. став одним з організаторів та керівником першого вітчизняного венерологічного диспансеру. З 1921 р. – приват-доцент, з 1931 р. – професор, завідувач кафедри шкірних і венеричних хвороб санітарно-профілактичного факультету Першого Московського медичного інституту. Брав участь в організації клінічного відділення для хворих на вовчак у Читі (1931), санаторно-трудового відділення московського люпозорію в Ялті (1933). У 1940 р. успішно почав застосовувати для лікування вовчака пасту з чистотілу, яка була названа його іменем.

БУБЛІЧЕНКО ЛАЗАР ІВАНОВИЧ (1875–1958)

акушер-гінеколог

На його честь названо:

Метод Бубліченка

Закінчив у 1900 р. медичний факультет Харківського університету, працював земським лікарем у Харківській губернії. У 1909 р. почав працювати в Повивальному інституті (Петербург), де з 1914 по 1923 рр. завідував відділенням післяпологових захворювань. У 1923 р. на базі цього відділення організував при Інституті клініку післяпологових захворювань (згодом Друге акушерське відділення НДІ акушерства і гінекології АМН СРСР), яку очолював до останніх днів життя. Л. І. Бубліченко – автор численних наукових праць, зокрема монографій, присвячених функціональній діагностиці післяпологових захворювань, реакції організму породіллі на впровадження збудника післяпологового септичного процесу, ролі нервової системи в розвитку цього процесу. Окремі форми післяпологових захворювань він розглядав як стадії єдиного патологічного процесу. У 1912 р. був удостоєний Золотої медалі Всесвітньої гігієнічної виставки у Дрездені. За свою тритомну працю «Післяпологова інфекція» вчений отримав Державну премію СРСР (1949). Заслужений діяч науки СРСР (1950). Л. І. Бубліченко був почесним членом багатьох наукових акушерсько-гінекологічних товариств.

БУЗЕСКУЛ**ВЛАДИСЛАВ ПЕТРОВИЧ**

(1858–1931)

історик

На його честь названо:

Вулицю у м. Харків.

У 1876–1880 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Харківського університету. З 1885/1886 н. р. розпочав викладацьку діяльність у Харківському університеті. З 1921 р. очолював науково-дослідну кафедру всесвітньої історії в Харківському інституті народної освіти. Голова Наукового товариства при Харківському інституті народної освіти (1921–1922). Член-кореспондент Петербурзької АН (1910), академік АН СРСР (1922), академік ВУАН (1925). З 1926 р. – почесний голова історико-етнологічного відділу Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства.

БУЛДОВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР ТЕОФІЛОВИЧ

(1887–1938)

ЗООЛОГ

На його честь названо:

Рід молюсків
Булдовськія (*Buldowskia*
Moskvicheva)

Анеміну Булдовсько-
го (*Anemina buldowskii*
Moskvicheva)

В 1907 р. вступив до Харківського університету на природничий відділ фізико-математичного факультету, який закінчив у 1912 році. Після Лютневої революції 1917 р. мешкав у Полтаві, де брав активну участь у процесах українізації культурно-освітнього життя. У 1927–1929 рр. був головою природознавчої методичної комісії в Полтавському інституті народної освіти, членом Державної науково-методичної комісії. Входив до складу Всесоюзного товариства зоологів і анатомів. Пропагував дослідницький метод викладання природознавства, відстоював ідею вивчення природи та розміщення навчального матеріалу в шкільних програмах і підручниках у формі природних угруповань. У 1930 р. після звинувачення у «шкідництві» переїхав на Далекий Схід. Працював у Тихоокеанському інституті рибного господарства. З 1932 р. керував гідробіологічною станцією на озері Ханка Далекосхідного філіалу АН СРСР, вивчав прісноводну фауну Примор'я. У 1937 р. безпідставно заарештований і невдовзі розстріляний. Посмертно реабілітований у 1957 р.

ВАЛЬТЕР АНТОН КАРЛОВИЧ

(1905–1965)

фізик

На його честь названо:

Вулицю у м. Харків

Закінчив Ленінградський політехнічний інститут (1926). У 1924–1930 рр. працював у Ленінградському фізико-технічному інституті, згодом у Харківському фізико-технічному інституті (з 1945 р. – завідувач відділом). Доктор фізико-математичних наук, професор (1940). З 1937 по 1965 рр. викладав у Харківському університеті, з 1946 р. завідував заснованою ним кафедрою будови речовини. Академік АН УРСР (1951). Основний напрямок наукових досліджень – ядерна фізика, техніка ядерно-фізичного експерименту. У 1932 р. разом з О. І. Лейпунським, Г. Д. Латишевим і К. Д. Синельниковим розщепив ядро атома літію (вперше в СРСР і вдруге у світі). Брав безпосередню участь у створенні унікальних на той час прискорювачів іонів й елементарних частинок. Створив фізичну школу. Заслужений діяч науки України (1955). Лауреат Державної премії України (1993, посмертно).

ВАЛЯШКО

МИКОЛА ОВКСЕНТІЙОВИЧ

(1871–1955)

хімік, фармацевт

На його честь названо:

Стипендію імені М. О. Валяшка Харківської обласної державної адміністрації в галузі науки у номінації «Фармація»

У 1895 р. закінчив фармацевтичні курси медичного факультету, а у 1904 р. – природниче відділення фізико-математичного факультету Харківського університету. Працював в університетській аптеці та фармацевтичній лабораторії. З 1905 р. обіймав посаду приват-доцента кафедри фармації, з 1906 р. – кафедри хімії Харківського університету. З 1909 р. – професор кафедри фармації і фармакогнозії медичного факультету Харківського університету. Одночасно викладав у Жіночому медичному інституті, в якому у 1910 р. відкрив першу в Російській імперії спектрографічну лабораторію. У 1921–1922 р. був першим ректором Харківського хіміко-фармацевтичного інституту (сучасний Національний фармацевтичний університет). Упродовж 1922–1955 рр. викладав у Харківському технологічному (згодом – політехнічному) інституті. Доктор хімічних (1919) та фармацевтичних (1937) наук, професор (1930). Автор понад 100 наукових праць. З 1924 р. входив до складу комісії з видання Державної фармакопеї та фармакопейного комітету. У 1930 р. очолив Харківське товариство фізико-хімічних наук, у 1936 р. увійшов до складу методичної ради цієї організації. З 1932 р. був членом президії Комітету хімізації при Держплані. Заслужений діяч науки УРСР (1946).

ВЕЛИЧКО**ФЕДІР ПЕТРОВИЧ****(1957–2013)****астроном***На його честь названо:*

Малу планету 17035
Velichko

У 1979 р. закінчив Харківський університет, відтоді працював в університетській Астрономічній обсерваторії. Кандидат фізико-математичних наук (1991), провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту астрономії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Одночасно керував Чугуївською спостережною станцією НДІ астрономії ХНУ імені В. Н. Каразіна, забезпечував її безперебійну роботу. Автор понад 150 наукових публікацій. Досліджував фотометрію і поляриметрію астероїдів і комет. Лауреат премії імені М. П. Барабашова НАН України (2013).

ВЕНЕДИКТОВ ОЛЕКСАНДР САВИЧ (1799–1882)

АНАТОМ

На його честь названо:

Спосіб бальзамування
трупів Венедиктова

Закінчив Харківський університет у 1819 р., а потім працював у Медико-хірургічній академії в Петербурзі. Через півтора роки повернувся до Харкова та посів місце першого прозектора. У 1826 р. рада медичного факультету клопотала про те, щоб дозволити О. С. Венедиктову захищати докторську дисертацію без іспитів. У тому ж році він отримав звання професора, а незабаром очолив колектив кафедри анатомії Харківського університету. В університеті пропрацював близько 15 років. Створив при кафедрі анатомічний театр, що дозволило значно підвищити рівень навчання студентів. За роки його праці у три рази збільшився анатомічний музей університету. Він блискуче володів технікою приготування анатомічних препаратів, запропонував свій оригінальний спосіб бальзамування трупів і перетворення їх на мумії.

ВЕРЕТЕННИКОВ

ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ

(1880–1942)

історик, архівіст

На його честь названо:

Премію імені Василя
Веретеннікова Державної
архівної служби України та
Спілки архівістів України

У 1904 р. закінчив історико-філологічний факультет Петербурзького університету. Протягом 1905–1908 рр. працював у Петербурзькому Головному архіві Міністерства закордонних справ. З 1908 р. мешкав у Харкові. У 1910 р. захистив магістерську дисертацію, відтоді працював приват-доцентом кафедри російської історії Харківського університету. З 1914 р. викладав у Московському, Петроградському, Саратовському університетах. У 1920–1930 рр. викладав у Харківському інституті народної освіти. Одночасно працював на архівній ниві. З 1921 р. був членом колегії Головного архівного управління, пізніше обіймав різні посади в Центральному архівному управлінні УРСР. Був одним з організаторів Першого всеукраїнського з'їзду архівних працівників (1926). З 1934 р. мешкав у Ленінграді, до 1940 р. працював у Державному російському музеї. Зробив значний внесок у розвиток теоретичних підвалин архівознавства.

ВЕРЕЩАГІН

ЛЕОНІД ФЕДОРОВИЧ

(1909–1977)

фізик

На його честь названо:

Інститут фізики високих тисків імені Л. Ф. Верещагіна Російської АН

Вулицю у м. Херсон

Майдан у м. Троїцьк
Московської обл. (РФ)

У 1928 р. закінчив Одеський інститут народної освіти, з 1926 р. працював в Інституті фізики при ОІНО. У 1930 р. вступив до аспірантури Харківського інституту народної освіти, згодом перевівся до аспірантури Українського фізико-технічного інституту, в якому працював з 1934 року. У Харківському університеті захистив кандидатську дисертацію (1940). Тоді ж переїхав до Москви, де очолив лабораторію надвисоких тисків Інституту органічної хімії АН СРСР. Доктор фізико-математичних наук (1949, без захисту дисертації). Професор (1953), завідувач кафедри фізико-хімії надвисоких тисків Московського університету (з 1954). Створив аналогічну кафедру в Московському фізико-технічному інституті. У 1958 р. очолив новостворений Інститут фізики високих тисків АН СРСР у підмосковному м. Троїцьк. Вивчив фазові діаграми низки хімічних елементів і сполук у широкому інтервалі тисків, встановив послідовність поліморфних перетворень за умов зростання тиску, виявив поліморфізм, пов'язаний зі зміною структури і збільшенням координаційного числа. Під його керівництвом вперше в СРСР синтезовані штучні алмази. Лауреат Державної (1952) і Ленінської (1961) премій. Герой Соціалістичної Праці (1963). Академік АН СРСР (1966). Почесний член Угорської АН (1973), іноземний член Шведської королівської академії інженерних наук (1973).

ВЕТУХІВ

МИХАЙЛО ОЛЕКСІЙОВИЧ

(1902–1959)

генетик

На його честь названо:

Ветухівське знесилення

Закінчив Харківський інститут народної освіти (1923). Від 1926 р. – доцент, а в 1928–1934 рр. – професор Полтавського сільсько-господарського та Харківського ветеринарного інститутів; у 1934–1941 рр. – професор Московського ветеринарно-зоотехнічного інституту. Під час Другої світової війни у 1941–1942 рр. очолював Харківську земську управу. Протягом 1942–1943 рр. був ректором Харківського університету в окупованому Харкові. У 1943 р. емігрував до Німеччини. З 1945 р. – міністр внутрішніх справ уряду УНР в екзилі. У 1945–1949 рр. – заступник голови Центрального представництва української еміграції в Німеччині. Виступав проти репатріації українців. Один із фундаторів Українського національного державного союзу. З 1949 р. мешкав у США. Від 1951 р. – генетик-дослідник Колумбійського університету (Нью-Йорк), професор Українського вільного університету й Українського технічно-господарського інституту. Один із засновників та президент (з 1950 р.) УВАН у США. У 1949–1955 рр. – заступник голови та член Ради Українського конгресного комітету Америки. Автор низки наукових праць із генетики, птахівництва, ветеринарії (встановив правило про істотне зниження розплідної здатності у гібридів другого покоління, відоме як «ветухівське знесилення»).

ВЕРКІН

БОРИС ІЄРЕМІЙОВИЧ

(1919–1990)

фізик

На його честь названо:

Астероїд 18287 Verkin

Фізико-технічний інститут
низьких температур імені
Б. І. Веркіна НАН України

Премію імені Б. І. Веркіна
НАН України

Вулицю у м. Харків

Закінчив Харківський університет (1940). Учасник Другої світової війни. У 1946–1960 рр. працював у Харківському фізико-технічному інституті АН УРСР. У 1960–1988 рр. – директор створеного за його ініціативою Фізико-технічного інституту низьких температур АН УРСР в Харкові (з 1988 р. – почесний директор цього інституту). Доктор фізико-математичних наук (1958), професор (1963). Викладав у Харківському університеті (1950–1960; 1962–1965). Наукові праці вченого присвячені дослідженню електронних властивостей твердих тіл високотемпературної надпровідності, фізиці молекулярних кристалів і криогенних рідин, криогенній медицині і біофізиці, криогенному і космічному матеріалознавству. Академік АН УРСР (1972). Лауреат Державної премії УРСР (1973) та СРСР (1978). Депутат Верховної Ради СРСР (1985–1989).

ВИНОГРАДОВ

КОСТЯНТИН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

(1902–1989)

гідробіолог

На його честь названо:

Вид різноногих ракоподібних *Photis vinogradovi* Gurjanova

У 1920-х рр. служив у штабі Українського військового округу в Харкові й одночасно навчався у ХІНО (закінчив у 1928 р.). У 1929–1932 рр. проходив підготовку в аспірантурі сектору екології Харківського філіалу НДІ зоології та біології УАН. З 1932 р. – старший науковий співробітник морського відділу Державного гідрологічного інституту (ДГІ) Гідрометслужби СРСР. Брав участь у Тихоокеанській експедиції ДГІ і Тихоокеанського інституту рибного господарства та океанографії. Став засновником і першим директором Камчатської морської станції у м. Петропавловськ-Камчатський (1933–1936). У 1937 р. очолив Карадазьку біологічну станцію. Доктор біологічних наук (1947), професор (1951). У 1953 р. заснував Одеську біологічну станцію Інституту гідробіології АН УРСР, до 1963 р. був її директором. Відтоді очолював Одеський відділ Інституту біології південних морів (м. Севастополь), протягом 1970–1972 рр. був заступником директора цього інституту. Читав лекції з гідробіології в Кишинівському та Одеському університетах.

ВИШЕСЛАВСЬКИЙ ЛЕОНІД МИКОЛАЙОВИЧ (1914–2002)

ПИСЬМЕННИК, ПОЕТ

*На його честь названо:
Астероїд 2953 Vysheslavia*

Навчався на біологічному факультеті Харківського університету, у 1935 р. перевівся на філологічний факультет. Згодом переїхав до Києва, в 1938 р. закінчив філологічний факультет Київського університету. У 1939 р. став членом Спілки письменників СРСР. В роки Другої світової війни був військовим кореспондентом. Викладав літературу у Київському педагогічному інституті та Київському університеті, перебував на редакторській роботі. Видав понад 60 книг віршів, прози та перекладів (українською, російською, французькою та іншими мовами). Лауреат Державної премії України імені Т. Г. Шевченка (1984).

ВІЛЕНКІН

ОЛЕКСАНДР ВОЛОДИМИРОВИЧ

(1949 р. н.)

фізик

На його честь названо:

Теорему Борде–Гута–
Віленкіна

У 1971 р. закінчив фізичний факультет Харківського університету. У 1976 р. виїхав до США. Отримав докторський ступінь в університеті штату Нью-Йорк в Буффало. З 1978 р. працює в Університеті Тафтса в Медфорді, з 1987 р. на посаді професора, а з 1989 р. стає директором інституту космології. Фахівець в галузі теорії космічних струн і квантової гравітації. Автор понад 160 наукових публікацій. Популяризатор науки. Член Американського фізичного товариства.

ВЛАДИКОВ

ВАДИМ ДМИТРОВИЧ

(1898–1986)

ІХТІОЛОГ

На його честь названо:

Вид міног *Eudontomyzon vladykovi* Oliva & Zanandrea

У 1917–1918 рр. навчався на природничому відділенні фізико-математичного факультету Харківського університету. Брав участь у Громадянській війні, був учасником Білого руху. У 1920 р. евакуювався з Криму в Константинополь, з 1921 р. мешкав у Чехословаччині. У 1925 р. закінчив Карлів університет у Празі. У 1923–1928 рр. мешкав в Ужгороді, працював інспектором рибної охорони, очолював Закарпатське товариство акваріумістів. Опублікував книгу «Риби Підкарпатської Русі та найголовніші способи їхньої ловлі», де обґрунтував необхідність широкої громадської боротьби з браконьєрством. У 1931 р. ця книга була перевидана в Парижі французькою мовою і нагороджена золотою медаллю Паризької АН. Протягом 1928–1930 рр. мешкав у Франції, працював в Інституті Пастера і Музеї природознавства. У 1930 р. переїхав до Канади. Керував біологічною лабораторією при Міністерстві рибного господарства провінції Квебек (1943–1973). Заснував Акваріум провінції Квебек. Викладав у Монреальському й Оттавському університетах (1958–1973). Протягом 1961–1962 рр. працював в Ірані консультантом з рибного промислу в Каспійському морі. У 1965–1968 рр. взяв участь у роботі трьох експедицій з вивчення вугрів і міног в Карибському морі. Після виходу на пенсію був почесним радником Канадського музею природознавства. Почесний член Королівського товариства Канади (1963), Канадського товариства зоологів (1975).

ВОВК

ФЕДІР ІВАНОВИЧ

(1903–1979)

педагог, громадський діяч

На його честь названо:

Вулицю у м. Нікополь
(Дніпропетровська обл.)

У 1926 р. закінчив Харківський інститут народної освіти. Працював у науково-дослідному інституті рослинництва у Харкові, згодом – у радгоспі на посаді зоотехніка. У 1936 р. був призначений директором однієї зі шкіл у м. Нікополь. Під час нацистської окупації залишився в місті, брав участь у підпільній роботі ОУН. У 1941–1942 рр. став одним з організаторів та учасників Нікопольського осередку «Просвіти» імені Тараса Шевченка. Працював головним агрономом Нікопольського округу. Свідомо занижував дані врожайності у звітах, віддаючи залишки хліба нужденним мешканцям міста, за що взимку 1942–1943 рр. був заарештований гестапо. Допоміг молоді переховуватися від вивозу до Німеччини. Допоміг урятуватися родині євреїв, за що посмертно отримав медаль Праведника народів світу (1998). У 1943 р. виїхав на Західну Україну. Брав участь у Першому Великому Зборі Української Головної Визвольної Ради (1944). З 1944 р. мешкав у Чехословаччині, з 1945 р. – у Німеччині, з 1950 р. – у США. Очолював Центр представництва української еміграції в Німеччині та Політичну раду Українського конгресового комітету Америки. З 1953 р. керував Організацією оборони чотирьох свобод України.

ВОДЯНИЦЬКИЙ ВОЛОДИМИР ОЛЕКСІЙОВИЧ

(1893–1971)

гідробіолог

На його честь названо:

Науково-дослідницьке судно «Професор Водяницький»

У 1916 р. закінчив Харківський університет. З 1921 р. працював у Новоросійську, де разом з В. М. Арнольдї організував Новоросійську біологічну станцію; до 1931 р. був її керівником. У 1931–1938 рр. – заступник директора, у 1938–1963 рр. – директор Севастопольської біологічної станції. Протягом 1963–1968 рр. – директор Інституту біології південних морів АН УРСР (м. Севастополь). Доктор біологічних наук (1934), професор (1941). Керував експедиціями по Чорному, Середземному та Червоному морях. Вперше розробив і застосував для морів метод кількісного обліку тварин, що мешкають у заростях водоростей. Розробив нову структуру гідробіологічної будови і з'ясував характер водообміну Чорного моря. З 1957 р. – член-кореспондент АН УРСР, з 1968 р. – заслужений діяч науки УРСР. Голова Кримського відділу Всесоюзного гідробіологічного товариства (1967–1971).

ВОЛИНСЬКИЙ ФЕДІР АНДРІЙОВИЧ

(1890–1970)

АНАТОМ

На його честь названо:

Пучки Волинського

Трикутник Волинського

Навчався на медичному факультеті Харківського університету, який у 1920 р. після реорганізації системи вищої освіти став окремим навчальним закладом. Закінчив Харківський медичний інститут (1922). Доктор медичних наук (1938), професор (1935). З 1933 р. – професор ХМІ. Протягом 1934–1940 рр. – завідувач кафедри нормальної анатомії Воронежського медичного інституту, у 1940–1941 рр. працював на аналогічній посаді у Другому Харківському медичному інституті. В роки Другої світової війни був професором Киргизького медичного інституту (м. Фрунзе, тепер м. Бішкек). У 1944–1969 рр. – завідувач кафедри нормальної анатомії, одночасно у 1946–1952 рр. – заступник ректора з наукової і навчальної роботи Одеського медичного інституту. Вивчав будову вегетативної нервової системи, динаміку опорно-рухового апарату в умовах експерименту; розробляв макро-мікроскопічні методи досліджень. Заслужений діяч наук УРСР (1965).

ВОЛКОВ

ДМИТРО ВАСИЛЬОВИЧ

(1925–1996)

фізик

На його честь названо:

Статистику Гріна–Волкова

Премію імені Д. В. Волкова
НАН України

Вулицю у м. Харків

Учасник Другої світової війни. У 1947 р. вступив до фізичного факультету Ленінградського державного університету, а в 1951 р. був відправлений на навчання до нововідкритого ядерного відділення фізико-математичного факультету Харківського університету. В 1956 р. закінчив аспірантуру в Харківському університеті. Відтоді працював в Харківському фізико-технічному інституті. У 1958, 1961–1962, 1965, 1976–1977 рр. стажувався у Європейському центрі ядерних досліджень (м. Женева, Швейцарія), у 1963 р. – в Інституті теоретичної фізики імені Н. Бора (м. Копенгаген, Данія). Автор більше 150 публікацій з теоретичної фізики. Доктор фізико-математичних наук, професор. Академік АН УРСР (1988), заслужений діяч науки УРСР (1982). Лауреат міжнародної премії імені В. Тіррінга (1997, посмертно).

ВОРОБИЙОВ ВОЛОДИМИР ПЕТРОВИЧ

(1876–1937)

анатом

На його честь названо:

Спосіб бальзамування
за Воробійовим

Вулицю і провулок
у м. Харків

Закінчив медичний факультет Харківського університету (1903). Після закінчення університету зарахований помічником прозектора на кафедру анатомії Харківського університету. Доктор медичних наук (1908), професор (1916). У 1920–1921 рр. жив у Болгарії, де заснував кафедру анатомії Софійського університету й анатомічний музей. З 1921 р. і до кінця життя завідував кафедрою анатомії Харківського медичного інституту, був одним із засновників Українського інституту експериментальної медицини. Керував колективом анатомів, який виконав бальзамування тіла В. І. Леніна. Лауреат премії імені В. І. Леніна (1927). Академік Української АН (1934). Засновник стереоморфології.

ГАВРИЛЕНКО МИКОЛА ІВАНОВИЧ

(1889–1971)

біолог

На його честь названо:

Різновид верби пурпурної (*Salix purpurea*
L. var. gavrilenkoana
Illitschevskii)

Вищу освіту здобув на природничому відділенні фізико-математичного факультету Харківського університету (1916). З листопада 1916 р. почав працювати у Полтавському музеї (в 1916–1922 рр. на посаді препаратора й помічника завідувача відділу природи музею, з 1923 р. до кінця 1935 р. – завідувачем відділу природи). Важливе місце в його діяльності посідали питання охорони природи, створення перших заповідних територій на Полтавщині, популяризація знань про природу серед широких верств населення. У другій половині 1920-х рр. працював в Полтавському інституті народної освіти. У 1935 р. заарештований за «контрреволюційну діяльність» (реабілітований у 1989 р. посмертно). У 1946–1960 рр. працював лаборантом у Полтавському інституті. Упродовж багатьох років (з 1946) був уповноваженим у справі охорони пам'яток архітектури Полтавської області. З червня 1955 р. – член комісії з охорони Природи при відділенні загальної біології АН УРСР. Зібрав унікальну орнітологічну колекцію (нараховує близько 7 тисяч експонатів), яка зберігається в Музеї природи ХНУ імені В. Н. Каразіна.

ГАЛКІН

ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

(1914–1982)

фізик

На його честь названо:

Донецький фізико-технічний інститут імені О. О. Галкіна НАН України

У 1939 р. закінчив Харківський університет. У 1937–1941 рр. і 1945–1960 рр. працював у Харківському фізико-технічному інституті. У 1960–1965 рр. – заступник директора Фізико-технічного інституту низьких температур. Від 1965 р. – співзасновник і перший директор Донецького фізико-технічного інституту. Доктор фізико-математичних наук, професор. Академік АН УРСР (1965). Наукові праці в галузі фізики твердого тіла, радіоспектроскопії, надпровідності, фізики високих тисків. Заслужений діяч науки УРСР (1978). Лауреат премії імені К. Д. Синельникова АН УРСР (1975). Двічі лауреат Державної премії УРСР в галузі науки й техніки: у 1971 р. – за відкриття, теоретичне і експериментальне дослідження проміжного стану в антиферромагнетиках; у 1982 р. (по смертю) – за цикл робіт «Розробка та дослідження надпровідників з високими критичними параметрами».

ГАПОН

ЄВГЕН МИКИТОВИЧ

(1904–1950)

ХІМІК

На його честь названо:

Рівняння Гапона

Ядро Іваненка–Гапона

У 1927 р. закінчив Харківський інститут народної освіти. У 1929 р. був обраний професором, керівником кафедри неорганічної хімії Харківського медичного інституту. Протягом 1930–1950 рр. був професором, завідувачем кафедри фізичної та колоїдної хімії Московської сільськогосподарської академії імені К. А. Тимирязєва. З 1932 р. завідував також фізико-хімічною лабораторією Всесоюзного інституту добрив, агротехніки і ґрунтознавства. У 1936 р. без захисту дисертації отримав вчений ступінь доктора хімічних наук за експериментальні та теоретичні роботи з кінетики хімічних реакцій. Досліджував питання іонного обміну та адсорбції, гідратації іонів, механізмів фіксації атмосфер азоту мікроорганізмами. Запропонував рівняння обмінної адсорбції. Сформулював основи методу осадової хроматографії іонів та розробив першу класифікацію видів хроматографії. За низку робіт з теорії розчинів отримав Малу премію імені Д. І. Менделєєва Російського фізико-хімічного товариства (1931).

ГЕЙМАНОВИЧ ОЛЕКСАНДР ЙОСИПОВИЧ

(1882–1958)

психоневролог

На його честь названо:

Хворобу Гаккебуша–
Гейера–Геймановича

У 1900 р. вступив на медичний факультет Харківського університету, проте у 1904 р. був виключений за участь у студентському русі. У 1908 р. закінчив Московський університет, працював у неврологічній та психіатричній клініках при ньому. У 1911 р. повернувся до Харкова. Працював невропатологом і психіатром у Харківській губернській земській лікарні (тепер – Обласна психіатрична лікарня № 3 у м. Харків), викладав у Харківському жіночому медичному інституті. Засновник (1920) та перший директор Українського психоневрологічного інституту, віце-президент (1932–1937) Всеукраїнської психоневрологічної академії, керівник неврологічної клініки та нейрогістографічної лабораторії (1937–1953) Центрального психоневрологічного інституту (тепер Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України, м. Харків). У 1928 р. без захисту дисертації отримав науковий ступінь доктора медицини. Досліджував інфекційні психози, судинні захворювання. Низка праць вченого стосується питань хірургічної невропатології та нейроонкології. О. Й. Гейманович вперше описав епідемічний енцефаліт на території України, а також створив оригінальну клініко-морфологічну класифікацію висипного тифу.

ГЕОРГІЄВСЬКИЙ КОСТЯНТИН МИКОЛАЙОВИЧ (1867–1933)

терапевт

На його честь названо:

Симптом Мюссе–Георгієвського–Френікус

Закінчив Військово-медичну академію в Петербурзі (1893), де працював приват-доцентом у 1899–1903 роках. Доктор медицини (1896). З 1903 р. викладав у Харківському університеті, а з 1906 р. завідував кафедрою госпітальної терапії. У 1922–1933 рр. – завідувач кафедри внутрішніх хвороб Ленінградського університету удосконалення лікарів. Основні наукові дослідження присвячені етіології, патогенезу, клініці та лікуванню інфекційних, паразитарних захворювань, хвороб шлунково-кишкового тракту, крові та ендокринної системи. Вивчав механізм фагоцитозу. Виявив появу імунітету тіл у кінцевій фазі лихоманкового періоду черевного тифу. Обґрунтував значення френікус-феномену в діагностиці гострих холециститів. Під його керівництвом започатковано аутоімунну терапію бронхіальної астми. Вперше серед вітчизняних вчених описав клініку гострого геморагічного міозиту та обґрунтував його інфекційну етіологію.

ГЕРАСИМОВИЧ БОРИС ПЕТРОВИЧ

(1889–1937)

астроном

На його честь названо:

Малу планету 2126
Gerasimovich

Кратер на Місяці

У 1914 р. закінчив Харківський університет, був залишений для підготовки до професорського звання. У 1916 р. проходив стажування у Пулковській обсерваторії. У 1917–1922 рр. – приват-доцент Харківського університету, у 1922–1931 рр. – старший астроном університетської обсерваторії. З 1931 р. працював у Пулковській обсерваторії (з 1933 р. – її директор). Одним із перших почав вивчати природу планетарних туманностей (1922–1931) та фізику космічних променів. Встановив умови рівноваги планетарних туманностей під впливом сил тяжіння та променевого тиску, вказав на необхідність врахування міжзоряного поглинання світла під час вивчення будови Галактики і розробив метод визначення міжзоряного поглинання за спостереженням цефеїд. Лауреат премії імені А. Крессі Моррісона Нью-Йоркської АН. Член низки наукових товариств. У 1937 р. заарештований і розстріляний. Реабілітований у 1957 році.

ГЕХТМАН ГЕОРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

(1870–1956)

історик, географ

На його честь названо:

Вулицю у м. Тбілісі
(Грузія)

У 1895 р. закінчив історико-філологічний факультет Харківського університету. Викладав історію, літературу і географію в різних навчальних закладах Тифлісу (тепер м. Тбілісі), зокрема у Другій Тифліській гімназії, де його учнем був П. О. Флоренський. З 1906 по 1919 рр. був директором Комерційного училища. З 1921 р. викладав у Тбіліському університеті, став засновником і першим завідувачем кафедри економічної географії (1923–1956). Доктор географічних наук (1940), професор (1923). Фундатор економіко-географічної науки в Грузії. Протягом 1924–1931 рр. був директором Публічної бібліотеки Грузії (тепер – Національна парламентська бібліотека Грузії імені І. Чавчавадзе). Один із засновників Грузинського географічного товариства. Заслужений діяч наук Грузії (1941).

ГІРШМАН

ЛЕОНАРД ЛЕОПОЛЬДОВИЧ

(1839–1921)

ОФТАЛЬМОЛОГ

На його честь названо:

Харківську міську лікарню № 14 імені професора Л. Л. Гіршмана

Вулицю у м. Харків

Закінчив медичний факультет Харківського університету у 1860 році. У 1865 р. був обраний членом Гейдельберзького офтальмологічного товариства. У 1868 р. отримав ступінь доктора медицини, почав викладати офтальмологію в Харківському університеті в якості приват-доцента. У 1870 р. затверджений штатним доцентом, у 1875 р. отримав звання екстраординарного професора за кафедрою теоретичної хірургії, а у 1885 р. затверджений у званні ординарного професора за кафедрою офтальмології. У 1893 р. отримав звання заслуженого професора. Створив при Харківському університеті першу самостійну клініку хвороб ока (1872). На її базі згодом було створено міську офтальмологічну лікарню, яка існує й донині. У 1905 р. покинув університет на знак протесту проти виключення студентів, що брали участь у революційних виступах. З 1908 р. працював у Харківській офтальмологічній лікарні. Автор наукових праць з багатьох проблем теоретичної офтальмології. Почесний громадянин Харкова (1914).

ГЛУСКІН

ЛАЗАР МАТВІЙОВИЧ

(1922–1985)

МАТЕМАТИК

На його честь названо:
Теорему Глускіна–Хоссу

У 1939 р. став студентом фізико-математичного факультету Харківського університету. З 1942 р. був на фронті, у 1945 р. взяв участь у Параді Перемоги в Москві. У 1946 р. поновив навчання в Харківському університеті, який закінчив у 1949 році. Працював у науково-дослідному інституті математики при університеті, пізніше – на кафедрі теорії функцій. У 1950 р. перейшов на роботу до Харківського педагогічного інституту, з 1958 р. працював у Комунарському гірничо-металургійному інституті на Донбасі. Доктор фізико-математичних наук (1961), професор (1962). З 1965 р. працював у Харківському інституті радіоелектроніки, де завідував кафедрою вищої математики. Займався дослідженням теорії напівгруп, сприяв її становленню та перетворенню в самостійну галузь сучасної алгебри.

ГНИЛОСИРОВ

(ГНИЛОСИР)

ВАСИЛЬ СТЕПАНОВИЧ

(1836–1900)

педагог, громадський діяч

На його честь названо:

Вулицю у м. Канів
(Черкаська обл.)

З 1857 р. навчався на медичному факультеті Харківського університету, з 1861 р. перевівся на історико-філологічний факультет. Ще під час навчання в університеті належав до студентського гуртка, члени якого (О. О. Потебня, В. С. Мова та ін.) поширювали серед населення українські книжки. Розповсюджував книжки і портрети Т. Шевченка у селах Полтавської та Харківської губерній (1860–1863). Вчителював на Харківщині та Черкащині, завідував Канівським міським двокласним училищем (1873–1895). Займався літературною діяльністю. Великою заслугою В. С. Гнилоширова було збереження й упорядкування могили Т. Г. Шевченка та заснування в Каневі першого музею Кобзаря – «Тарасової світлиці» (1884).

ГОЛІКОВ

АРТУР ПАВЛОВИЧ

(1937–2018)

географ

На його честь названо:

Кафедру міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова ХНУ імені В. Н. Каразіна

У 1961 р. закінчив геолого-географічний факультет Харківського університету. З 1966 р. працював у цьому ж університеті на посаді старшого викладача, з 1972 р. – доцента, завідувача кафедри економічної географії. Доктор географічних наук (1984), професор (1985). З 1998 р. обіймав посаду завідувача кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин на економічному факультеті Харківського університету. За його безпосередньою участю в ХНУ імені В. Н. Каразіна було створено факультет міжнародних економічних відносин і туристичного бізнесу. Автор більш ніж 200 наукових праць, у тому числі 8 монографій. Склавав схему економічного районування України, обґрунтував концептуальні засади економічного розвитку Харківщини. Окремі положення регіональної економічної політики увійшли до Концепції регіонального розвитку України. Один з ініціаторів створення Єврорегіону «Слобожанщина». Академік Академії наук вищої школи України (1999). Заслужений працівник освіти України (2008). Заслужений діяч науки і техніки України (2009). Заслужений професор ХНУ імені В. Н. Каразіна.

ГОЛУБОВ ОЛЕКСІЙ АНДРІЙОВИЧ

(1985 р. н.)

фізик, астроном

На його честь названо:

Астероїд 17700
Oleksiygolubov

У 2006 р. закінчив бакалаврат, а в 2008 р. – магістратуру фізико-технічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна (спеціальність «Експериментальна ядерна фізика та фізика плазми»). У 2008–2009 рр. працював в Інституті теоретичної фізики імені О. І. Ахієзера Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут». У 2012 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD) в галузі астрономії у Гейдельберзькому університеті (ФРН). У 2012–2013 рр. перебував у постдокторантурі Гейдельберзького університету (ФРН), у 2017 р. працював у цьому ж університеті як запрошений дослідник. Також протягом 2013–2018 рр. (з перервами) працював у якості запрошеного дослідника в університеті Колорадо в Боулдері (США). У 2013–2015 рр. та з 2018 р. був співробітником відділу фізики астероїдів і комет НДІ астрономії ХНУ імені В. Н. Каразіна. Одночасно з 2014 р. працював на посаді доцента теоретичної ядерної фізики та вищої математики імені О. І. Ахієзера фізико-технічного факультету ХНУ імені В. Н. Каразіна.

ГОНЧАР

ОЛЕСЬ (ОЛЕКСАНДР)

ТЕРЕНТІЙОВИЧ

(1918–1995)

ПИСЬМЕННИК

На його честь названо:

Дніпровський національний університет імені Олесь Гончара

Полтавську обласну бібліотеку для юнацтва імені Олесь Гончара

Херсонську обласну наукову бібліотеку імені Олесь Гончара

Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олесь Гончара

Літературну премію імені Олесь Гончара Міністерства культури України

Суховантажний теплохід «Олесь Гончар»

Вулицю у м. Київ

Вулицю у м. Полтава

Вулицю у м. Харків

тощо

До вступу до Харківського університету (1938) навчався в технікумі журналістики, працював у газетах. У 1941 р. разом з іншими студентами Харківського університету пішов добровольцем на фронт. Мав бойові нагороди. Після демобілізації закінчив Дніпропетровський університет (1946). Голова правління Спілки письменників України (1959–1971), секретар Спілки письменників СРСР (1959–1986). Член Всесвітньої Ради Миру. Депутат Верховної Ради СРСР (1962–1990). Лауреат Державної премії СРСР (1948, 1949, 1982), Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка (1962) та Ленінської премії (1964). Академік АН УРСР (1978). Почесний доктор Альбертського університету в Канаді (1992). Герой Соціалістичної Праці (1978), Герой України (2005, посмертно). Голова Української Ради Миру. Твори Олесь Гончара перекладені 67 мовами світу.

ГОРДОН ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

(1871–1926)

юрист

На його честь названо:

Вулицю у м. Харків

В 1894 р. закінчив юридичний факультет Петербурзького університету. Доктор цивільного права (1906). В 1906–1907 рр. – виконуючий обов'язки екстраординарного професора, а в 1906–1917 рр. – ординарний професор кафедри торгового права Харківського університету. Після 1917 р. викладав у вишах Петрограда, Москви, Сімферополя. У 1922 р. повернувся до Харкова, викладав у Харківському інституті народного господарства. Спеціаліст у галузі цивільного і торговельного права. Вважається засновником харківської наукової школи правознавців. Академік ВУАН (1925).

ГРАВЕ

ДМИТРО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

(1863–1939)

МАТЕМАТИК

На його честь названо:

Кратер на Місяці

У 1885 р. закінчив Петербурзький університет. В 1899–1901 рр. – професор Харківського, а з 1902 р. – Київського університету. У 1934 р. став першим директором Інституту математики АН УРСР. Основні праці присвячені алгебрі, прикладній математиці, механіці, кібернетиці, астрономії. Фундатор наукової школи. Розв'язав проблему знаходження всіх незалежних від закону дії сил інтегралів системи диференціальних рівнянь для задачі трьох тіл, а також основної задачі картографічної проєкції, знайшов деякі класи рівнянь 5-го ступеня, що розв'язуються в радикалах. Працював також у галузі прикладної математики та механіки. Академік Української АН (1919), член-кореспондент Російської АН (1924) і почесний член АН СРСР (1929). Заслужений діяч науки УРСР (1935). Член НТШ (1924). Засновник київської алгебраїчної школи.

ГРЕЦЬКИЙ АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ (1945–2012)

астроном

На його честь названо:
Астероїд 92389 Gretskij

Випускник Харківського університету 1967 року. З 1968 р. – аспірант університету, а з 1972 р. – науковий співробітник університетської Астрономічної обсерваторії. З 1980 р. працював на кафедрі астрономії Харківського університету на посаді доцента. Кандидат фізико-математичних наук (1977), тема дисертації: «Спектрофотометрія кілець Сатурну». Протягом 2004–2012 рр. завідував кафедрою астрономії Харківського університету. Напрями наукових досліджень – фізика тіл Сонячної системи, статистичні методи обробки астрономічних зображень, геліосейсмологія. Входив до складу робочої групи Міністерства освіти і науки України з розробки галузевих стандартів зі спеціальності «Астрономія».

ГРИГОР'ЄВ СЕРГІЙ ПЕТРОВИЧ

(1878–1920)

рентгенолог

На його честь названо:

Інститут медичної
радіології імені С. П. Григор'єва
НАМН України

Закінчив Харківський університет (1901). Працював у Миколаївській лікарні (тепер Харківська міська клінічна лікарня № 2), де в 1902 р. заснував рентгенологічний кабінет. У 1920 р. став ініціатором створення рентгенівського відділу Народного комісаріату охорони здоров'я УРСР та засновником Всеукраїнської рентгенівської академії (в наш час – Інститут медичної радіології імені С. П. Григор'єва НАМН України), аналогів якій на той час не було в жодній з країн Європи. Один з основоположників української рентгенології. Вперше висвітлив рентгенологічну семіотику хронічного апендициту, розробив методики рентгенологічного дослідження нирок та хребта. Заповів своє тіло «як унікум для вивчення змін від тривалого впливу рентгенових променів».

ГРИШИН

АНАТОЛІЙ ПИЛИПОВИЧ

(1941–2015)

МАТЕМАТИК

На його честь названо:

Лему Гришина

Повну міру Гришина

У 1963 р. закінчив механіко-математичний факультет Харківського університету, в 1966 р. – аспірантуру. Відтоді працював на кафедрі математичного аналізу на посадах асистента, старшого викладача, доцента. Доктор фізико-математичних наук (1992). З 1994 по 2000 рр. був професором кафедри математичного аналізу Харківського університету, в 2000–2005 рр. завідував цією кафедрою. Дослідив властивості функцій нульового порядку, які раніше не розглядалися. Отримав оцінку асимптотичного модуля неперервності субгармонійних функцій скінченного порядку. Визначив множини регулярного зростання цих функцій, розглянув клас цілих функцій, які регулярно зростають на множині своїх коренів, і на цій основі отримав критерій розв'язуваності інтерполяційної задачі в класі функцій з наперед заданим індикатором. Тривалий час був головою Харківського математичного товариства.

ГРІНЧЕНКО

БОРИС ДМИТРОВИЧ

(1863–1910)

письменник, лексикограф,
громадсько-культурний діяч

На його честь названо:

Київський університет
імені Бориса Грінченка

Вулицю у м. Запоріжжя

Вулицю у м. Київ

Вулицю у м. Львів

Вулицю у м. Харків

Провулок у м. Суми

тощо

Екстерном закінчив Харківський університет (1881), отримав звання народного вчителя. Учителював на Сумщині, Катеринославщині, Чернігівщині. Автор оповідань («Чудова дівчина», 1884; «Сама, зовсім сама», 1885; «Олеся», 1890 та ін.), повістей («Соняшний промінь», 1890; «На розпутті», 1891; «Серед темної ночі», 1900 та ін.), збірок поезії («Пісні Василя Чайченка», 1884; «Під сільською стріхою», 1886; «Під хмарним небом», 1893 та ін.), драм («Серед бурі», 1897; «Степовий гість», 1897; «Ясні зорі», 1884–1900 та ін.). Перекладач творів Ф. Шіллера, Г. Гейне, В. Гюго та ін. Впорядкував і видав збірки етнографічних матеріалів «Етнографічні матеріали, зібрані в Чернігівській і сусідніх з нею губерніях» (1895–1899), «Пісні та думи» (1895), «Думи кобзарські» (1897) та ін. Упорядкував чотиритомний словник української мови (1907–1909), за що був удостоєний премії Петербурзької АН. Один із засновників Братства Тарасівців (1891), Української радикальної партії (1905). Очолював київську «Просвіту» (1906–1909).

ГРОССГЕЙМ

ОЛЕКСАНДР АЛЬФОНСОВИЧ

(1888–1948)

БОТАНІК

На його честь названо:

Рід айстрових рослин
Гроссгеймія (*Grossheimia*
Sosn. et Takht.)

Астрагал Гроссгейма
(*Astragalus grossheimianus*
Sosn.)

Бедринець Гроссгейма
(*Pimpinella grossheimii*
Schischk.)

Валеріану Гроссгейма
(*Valeriana grossheimii*
Vorosch.)

Ірис Гроссгейма (*Iris*
grossheimii Woronow ex
Grossh.)

Осоку Гроссгейма (*Carex*
grossheimii V. Krecz.)

Чистець Гроссгейма
(*Stachys grossheimii*
Kapeller.)

Шипшину Гроссгейма
(*Rosa grossheimii* Chrshan.)

тощо

В 1907 р. вступив до Харківського університету, а в 1911 р. перевівся до Московського університету, який закінчив у 1913 році. Доктор біологічних наук (1935, без захисту дисертації). Організатор та директор (1936–1947) Ботанічного інституту Азербайджанської філії АН СРСР. В 1939 р. був обраний членом-кореспондентом по відділенню математичних та природничих наук АН СРСР. В 1945 р. був обраний дійсним членом АН Азербайджанської РСР. Автор наукових праць з флори та рослинності Кавказу, автор філогенетичної системи квіткових рослин, ініціатор і керівник експедицій з вивчення та систематики флори Талиша, а також автор книг про цей край. Академік АН СРСР (1946), лауреат премії імені В. Л. Комарова АН СРСР (1946) і Державної премії СРСР (1948). Нагороджений малою золотою медаллю Російського географічного товариства (1932).

ГРУБЕ

ВІЛЬГЕЛЬМ ФЕДОРОВИЧ

(1827–1898)

хірург, патологоанатом

На його честь названо:

Джерело № 2 у с. Березівське Харківської обл. (курорт «Березівські мінеральні води»)

У 1850 р. закінчив Дерптський університет. У 1859 р. рада медичного факультету Харківського університету обрала В. Ф. Грубе завідувачем кафедри оперативної хірургії та хірургічної клініки. Здобула визнання його хірургічна школа, найвідомішим його учнем став М. П. Трінклер. Наприкінці ХІХ ст. учні В. Ф. Грубе керували всіма чотирма хірургічними кафедрами, які тоді були у Харківському університеті. Він домігся створення в університеті кафедри шпитальної хірургії. Професор В. Ф. Грубе став засновником Харківського медичного товариства. Також був одним з організаторів харківського відділення Червоного Хреста. Завдяки його особистому впливу були побудовані нові клініки для Харківського університету. Він одним із перших у Російській імперії впроваджував найновіші операції та відкриття, які полегшували лікування хворих. Автор близько 600 наукових праць.

ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ ПЕТРО ПЕТРОВИЧ

(1790–1865)

поет, історик

На його честь названо:

Вулицю у м. Харків

Навчався у Київській духовній академії, з 1817 р. – у Харківському університеті на кафедрі російської історії. У 1823 р. був обраний ад'юнктом російської історії та статистики, у 1825 р. – екстраординарним, а у 1828 р. – ординарним професором. У 1831–1833 рр. – секретар етико-політичного відділення, член училищного комітету при Харківському університеті. У 1829–1841 рр. був деканом словесного факультету, а у 1841–1849 рр. – ректором Харківського університету. У 1855 р. обраний почесним членом Харківського університету. Крім того, з 1818 р. викладав французьку мову в Харківському інституті благородних дівчат, водночас з 1827 р. керував навчальною частиною Полтавського інституту шляхетних дівчат. Один з лідерів гуртка харківських романтиків. Увів до української літератури жанр романтичної балادي. Перекладав твори Ж.-Ж. Руссо, Ж. Расіна, Дж. Мільтона, Горація. Він належав до засновників «Українського журналу». Був членом Московського товариства аматорів російської словесності, Королівського товариства друзів науки у Варшаві.

ГУЛЕВИЧ ВОЛОДИМИР СЕРГІЙОВИЧ

(1867–1933)

біохімік

На його честь названо:

Премію імені В. С. Гулеви-
ча Російської АМН

У 1890 р. закінчив медичний факультет Московського університету. Доктор медицини (1896). До 1898 р. обіймав у Московському університеті посаду приват-доцента. У 1898–1899 рр. стажувався за кордоном. Протягом 1899–1901 рр. був екстраординарним професором кафедри медичної хімії Харківського університету, після чого повернувся до Москви. Ординарний професор (1904), завідувач кафедри медичної хімії (з 1907), проректор (1906–1908), декан медичного факультету (1918), ректор (1919) Московського університету. Керував сектором біохімії Всесоюзного інституту експериментальної медицини, а також Лабораторією фізіології і біохімії тварин АН СРСР в Ленінграді (1933). Досліджував хімію азотистого обміну, хімію амінокислот і білків, біохімію м'язової маси. Виділив з екстрактивних речовин м'язової тканини карнозин (1900), карнітин – вітамін В11 (1905, спільно з Р. П. Крімбергом, який у 1908–1919 рр. завідував кафедрою медичної хімії Харківського університету), встановив їхню структуру, розподіл у м'язах і умови розщеплення. Академік АН СРСР (1929).

ГУРЕВИЧ МИХАЙЛО ЙОСИПОВИЧ (1893–1976)

інженер-авіаконструктор

На його честь названо:
Літаки сімейства «МіГ»

З 1910 р. навчався в Харківському університеті, але був виключений за участь у студентському русі. Виїхав до Франції, де продовжив навчання в університеті м. Монпельє. Закінчив літакобудівний факультет Харківського технологічного інституту (1925). Працював інженером-конструктором на підприємствах Харкова і Москви. З 1939 р. працював заступником головного конструктора КБ А. І. Мікояна. У 1940 р. А. І. Мікоян і М. Й. Гуревич створили винищувач МіГ-1 («Мікоян і Гуревич»), а потім його модифікацію МіГ-3 (цей літак широко застосовувався на початковому етапі Другої світової війни і був найшвидкісним радянським винищувачем того періоду). У 1957–1964 рр. – головний конструктор в КБ А. І. Мікояна. Після війни брав участь у розробці перших в СРСР реактивних (МіГ-9 (1945), МіГ-15 (1947), МіГ-17 (1949)) і надзвукових (МіГ-19 (1955), МіГ-21 (1958)) винищувачів. Доктор технічних наук (1964). Герой Соціалістичної Праці (1957). Шестиразовий лауреат Державної премії СРСР (1941, 1947, 1948, 1949, 1952, 1953), лауреат Ленінської премії (1962). Доктор технічних наук (1964).

ГУРОВ

ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ

(1845–1921)

геолог

На його честь названо:

Клас коралових поліпів
Canninophyllum gurovi
Fomitchev

Клас замкових брахіопод
Rhactorhynchia gurovi
Makridin

Освіту здобув на природничому відділенні фізико-математичного факультету Харківського університету (закінчив університет у 1867 р. зі ступенем кандидата). Відтоді працював у Харківському університеті: у 1867–1872 рр. та з 1881 р. – хранитель геологічного кабінету, з 1883 р. – приват-доцент, з 1888 р. – екстраординарний, а з 1890 р. – ординарний професор геології. З 1867 по 1873 рр. проводив геологорозвідувальні роботи на Донбасі, під його керівництвом під час буріння першої свердловини в 1875 р. у м. Бахмут була знайдена кам'яна сіль. Протягом 1873–1875 рр. проходив стажування в Парижі й Лондоні. Після повернення із закордонної поїздки уперше в університеті застосував мікроскопічний метод для вивчення гірських порід і скам'янілостей. Вивчав геологічну будову, гідрогеологію та корисні копалини України. Доктор геології і мінералогії (1888).

ГУТ (ХУТ)

ЙОГАНН (ІВАН ІВАНОВИЧ)

(1763–1818)

астроном

На його честь названо:

Малу планету 20333
Johannhuth

З 1782 р. навчався на богословському факультеті університету в Галле (Пруссія), де одночасно вивчав математичні і природничі науки. У 1787 р. захистив докторську дисертацію, в 1789 р. призначений ординарним професором фізики і математики в університеті Франкфурта-на-Одері. В 1807 р. був запрошений на кафедру прикладної математики Харківського університету, в 1808 р. обійняв посаду ординарного професора. Викладав астрономію, розпочав астрономічні спостереження. Перший директор університетського астрономічного кабінету. В 1810 р. організував у Харківському університеті тимчасову астрономічну обсерваторію. Протягом 1811–1818 рр. – професор Дерптського університету, деякий час виконував обов'язки декана філософського факультету. Почесний член Харківського університету.

ДАВИДЕНКОВ СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

(1880–1961)

невропатолог

На його честь названо:

Синдром Давиденкова

Золоту медаль імені
С. М. Давиденкова
Російської АН

Вищу освіту отримав у Петербурзькій військово-медичній академії, Петербурзькому, Юр'ївському і Московському університетах (закінчив у 1904). З 1912 р. обіймав посаду приват-доцента кафедри нервових і душевних хвороб Харківського університету, одночасно завідував аналогічною кафедрою в Харківському жіночому медичному інституті. Доктор медицини (1911), професор (1916). З 1920 р. працював в Азербайджанському університеті (м. Баку), з 1921 р. був його ректором. Згодом працював в Інституті професійних захворювань (м. Москва), Ленінградському інституті удосконалення лікарів, Всесоюзному інституті експериментальної медицини. Під час Другої світової війни – головний невропатолог Ленінградського фронту. Автор більше 300 наукових робіт (зокрема 14 монографій), присвячених різним питанням теоретичної і практичної неврології, спадковим хворобам, травматичним порушенням нервової системи. Засновник вітчизняної клінічної нейрогенетики (С. М. Давиденков є автором цього терміна). Вперше описав синдром горметонії, маятникову модифікацію колінного рефлексу, дистонічну міоклонію, вроджену аглікофагію та ін. Заслужений діяч науки РРФСР (1934). Академік АМН СРСР (1945).

ДАНИЛЕВСЬКИЙ

ВАСИЛЬ ЯКОВИЧ

(1852–1939)

фізіолог

На його честь названо:

Інститут проблем ендокринної патології імені В. Я. Данилевського НАМН України
(м. Харків)

Вулицю у м. Харків

З 1870 р. навчався на медичному факультеті Харківського університету, який закінчив із ступенем кандидата. Працював на посаді доцента у Харківському ветеринарному інституті, в 1883 р. був обраний екстраординарним професором кафедри зоології Харківського університету. У 1886–1909 рр. – ординарний професор кафедри фізіології медичного факультету і водночас завідувач фізіологічної лабораторії. В 1910 р. очолив Жіночий медичний інститут, а в 1917 р. повернувся до Харківського університету. З 1927 р. – директор Українського органотерапевтичного інституту, а потім, до кінця життя, керівник науково-дослідного сектору інституту. Відкрив центри регуляції вегетативних процесів у головному мозку. Провів перші в Російській імперії дослідження реєстрації електричних явищ у головному мозку собаки, які пізніше стали основою електроенцефалографії. Виступив піонером фізіологічного вивчення гіпнозу у тварин та людини. Один із засновників фізіології праці. Створив порівняльний та експериментальний напрям у вивченні малярії. Виявив і вивчив паразитів крові птахів. Лауреат премії Паризької АН (1889). Заслужений діяч науки УСРР (1926), академік ВУАН (1926). Доктор медицини (1877).

ДАНИЛОВИЧ

ІГНАТІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

(1787–1843)

правознавець, історик

На його честь названо:

«Літопис Даниловича»

Вулицю в у. Більськ-Підляський (Польща)

Вивчав право у Віленському університеті, у 1812 р. отримав ступінь магістра. З 1814 р. викладав місцеве право у Віленському університеті, з 1822 р. перебував на посаді екстраординарного, з 1824 р. – ординарного професора. З 1821 р. був членом «провінційного комітету» для складання зводу місцевих законів. У 1822 р. увійшов до складу професорської комісії з підготовки нового російського перекладу Литовського Статуту. У 1825 р. призначений професором Харківського університету, де працював до 1829 року. Пізніше викладав у Київському та Московському університетах. Займався пошуком історичних пам'яток у бібліотеках Вільно, Варшави, Петербурга і Москви. Систематизував відомості щодо списків та друкованих видань Статуту Великого князівства Литовського. Виявив та видав Супрасльський літопис – одну з найдавніших пам'яток білорусько-литовського літописання, яка в літературі тривалий час фігурувала під назвою «Літопис Даниловича». Виявив та опублікував один з найважливіших законодавчих актів Великого князівства Литовського – «Судебник Казимира IV».

ДЕЛАВІНЬ

ФРАНСУА ЖИСЛЕН

(ФРАНЦ ОЛЕКСАНДРОВИЧ)

(1767–1826)

Ботанік

На його честь названо:

Рід осоки *Vigna*
P. Beauv. ex T. Lestib.

Келерію Делавінія
(*Koeleria delavignei* Czern.
Ex Domin.)

Навчався у Німеччині в університетах Вюрцбурга та Ерлангена, де отримав ступінь доктора медицини. Був обраний членом Ресенбурзького ботанічного товариства, Геттінгенських фізичного і фітографічного товариств, членом-кореспондентом Йенського мінералогічного товариства. У 1803 р. був запрошений до Харківського університету, брав участь у підготовчих роботах напередодні його відкриття. Долучився до створення Ботанічного саду Харківського університету. Був деканом фізико-математичного відділення, викладав ботаніку та зоологію. Завідував зоологічним і ботанічним кабінетами. Викладав французькою і латинською мовами. Водночас досліджував місцеву флору. Під час щотижневих екскурсій зі студентами зібрав великий гербарій поширених на Слобожанщині рослин, який зберігався у Ботанічному кабінеті Харківського університету. У 1806 р. увійшов до складу Московського товариства природодослідників і Московського фізико-медичного товариства (1806), був почесним членом Петербурзького фармацевтичного товариства.

ДЕЛІЦИН

СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

(1858–1918)

хірург

На його честь названо:

Ріханотрепан
Штолля–Деліцина

У 1878 р. вступив до Петербурзької медико-хірургічної академії, де у 1884 р. був визнаний лікарем *sum eximia laude* (з особливою відзнакою). Відтоді служив військовим лікарем. З 1887 р. працював у Військово-медичній академії в Петербурзі. Доктор медицини (1889). З 1892 р. обіймав посаду приват-доцента. У 1900 р. обраний за конкурсом і затверджений на посаді екстраординарного професора кафедри оперативної хірургії Харківського університету. Того ж року переведений з тим же званням до Військово-медичної академії, де до 1912 р. обіймав посаду професора кафедри оперативної хірургії і топографічної анатомії. Описав патогенез рухомої нирки, встановив вирішальне значення внутрішньочеревного тиску в фіксації органів черевної порожнини, вперше з'ясував відмінність форми ниркових лож, зміни топографії органів і систем під час патологічних процесів. Запропонував низку нових інструментів та апаратів для анатомічних досліджень.

ДЕРЕГУС МИХАЙЛО ГОРДІЙОВИЧ (1904–1997)

художник, педагог

На його честь названо:

Премію імені М. Г. Дерегуса
Міністерства культури
України

Вулицю у м. Богодухів
Харківської обл.

Деякий час навчався у Харківському інституті народної освіти. Закінчив Харківський художній інститут (1930), в якому викладав у 1932–1941 роках. Професор (1995). У своїх творах художник відтворював історію України, оспівував красу природи. Ілюстрував твори І. П. Котляревського, М. В. Гоголя, Лесі Українки та інших літературних класиків. Обирався депутатом Верховної Ради УРСР (1959–1963). Був головою правління Спілки художників України (1956–1962). Член-кореспондент Академії мистецтв СРСР (1958). Академік Національної академії мистецтв України (1996). Заслужений діяч мистецтв України (1943). Народний художник України (1957) та СРСР (1963). Лауреат Державної премії України імені Т. Г. Шевченка (1969).

ДЕСЯТОВА-ШОСТЕНКО НАТАЛІЯ ОЛЕКСІЇВНА

(1890–1969)

ботанік

На її честь названо:

Рід рослин Наталієлла
(*Nathaliella*
V. Fedtschenko)

Чебрець Десятової
(*Thymus desjatovae*
Ronniger)

В 1906 р. вступила до Женевського університету (Швейцарія). Закінчила його в 1909 р. за спеціальністю «ботаніка». У 1909–1911 рр. продовжувала навчання на Вищих жіночих курсах у Москві. У 1911 р. влаштувалася на роботу науковим співробітником в Головний ботанічний сад у Петербурзі. У 1912–1913 рр. подорожувала по Середній Азії. Під час Першої світової війни деякий час була сестрою милосердя в Харкові. Наприкінці 1917 р. стала викладати в Ново-Олександрійському сільськогосподарському інституті. Під час громадянської війни знаходилася в Краснодарі і Сочі, в 1923 р. повернулася до Харкова, де працювала асистентом на кафедрі ботаніки Харківського фармацевтичного технікуму. У 1926 р. стала науковим співробітником Українського інституту прикладної ботаніки (у подальшому – НДІ ботаніки у структурі Харківського університету). Водночас у 1926–1929 рр. очолювала ботанічний відділ заповідника «Асканія-Нова». Під час Другої світової війни виїхала до Франції, вивезла з Харківського університету унікальні гербарні колекції (після війни були повернені й увійшли до складу Національного Гербарію України). У 1946 р. стала співробітником університету Монпельє (Франція). Іноземні публікації підписувала як Наталі Руссін.

ДЖАНЕЛІДЗЕ

ЮСТИН ЮЛІАНОВИЧ

(1883–1950)

хірург

На його честь названо:

Ампутацію Джанелідзе

Вправлення вивиху
Джанелідзе

Операцію Джанелідзе

Розріз Джанелідзе

Санкт-Петербурзький
науково-дослідницький
інститут швидкої
допомоги імені
Ю. Ю. Джанелідзе (РФ)

У 1903 р. вступив на медичний факультет Харківського університету. У 1909 р. закінчив Женевський університет і здобув звання доктора медицини. В 1911 р. у Московському університеті отримав диплом лікаря. У подальшому працював у Петербурзі. У 1921 р. – професор кафедри загальної хірургії, а з 1927 р. – завідувач кафедри госпітальної хірургії Першого Ленінградського медичного інституту. У роки Другої світової війни працював у блокадному Ленінграді. Лауреат Державних премій СРСР, академік Академії медичних наук СРСР (1944). Заслужений діяч науки РРФСР (1936). Генерал-лейтенант медичної служби (1943). Доктор медицини. Обирався головою Хірургічного товариства імені М. І. Пирогова.

ДЗЕРЖИНСЬКИЙ ВЛАДИСЛАВ ЕДМУНДОВИЧ (1881–1942)

невролог

На його честь названо:

Синдром Дзержинського

Хворобу Дзержинського

В 1901 р. вступив до медичного факультету Московського університету, який закінчив у 1906 році. В 1913 р. поступив на службу до Харківської губернської земської лікарні. З початком Першої світової війни був мобілізований до діючої армії, працював лікарем шпиталю в Пензі, а також перебував на фронті в Карпатах. Наприкінці 1915 р. повернувся до Харкова, був зарахований приват-доцентом кафедри систематичного і клінічного вчення про нервові і душевні хвороби Харківського університету. У 1919 р. переїхав до Катеринослава (тепер м. Дніпро), де заснував клініку нервових хвороб та став першим завідувачем кафедри нервових і душевних хвороб на медичному факультеті Катеринославського університету (згодом – медичної академії). У 1922 р. виїхав до Польщі, де був призваний на військову службу й отримав звання підполковника. Автор першого в Польщі академічного підручника з неврології (1925–1927), за який його нагородили Золотим Хрестом Заслуги. У лютому 1942 р. був заарештований гестапо і через місяць розстріляний.

ДОБРОЧАЄВА ДАРИНА МИКИТІВНА (1916–1995)

ботанік

На її честь названо:

Волошку Доброчаєвої
(*Centaurea × dobrochaevae*
Tzvelev)

Ботанічний музей імені
Д. М. Доброчаєвої Націо-
нального науково-природ-
ничого музею НАН України

Навчалася в Північнокавказькому ветери-
нарно-зоотехнічному інституті (м. Ново-
російськ) та на біологічному факультеті
Ростовського університету. У 1933 р. перевелася
до Харківського університету, який закінчила у
1938 році. Відтоді працювала в Інституті ботаніки
АН УРСР (м. Київ). Учасниця Другої світової війни.
У 1966 р. її призначено завідувачкою Ботанічного
музею Інституту ботаніки АН УРСР, який був скла-
довою експедиційно-територіального комплексу
Центрального науково-природознавчого музею
АН УРСР. З 1985 р. працювала на посаді старшо-
го наукового співробітника-консультанта. В науці
її цікавили систематика, флористика, бур'янознав-
ство, охорона природи, музеезнавство, історія
науки. Доктор біологічних наук (1978), професор
(1991). Д. М. Доброчаєва описала понад 30 нових
таксонів. Вона є автором та співавтором 193 пуб-
лікацій, з них 19 монографій. Лауреат Держав-
ної премії України в галузі науки і техніки (1969).
Заслужений діяч науки і техніки України (1982).

ДОВНАР-ЗАПОЛЬСЬКИЙ МИТРОФАН ВІКТОРОВИЧ

(1867–1934)

історик

На його честь названо:

Вулицю у м. Київ

У 1894 р. закінчив Київський університет, згодом захистив магістерську (1901) і докторську (1905) дисертації. Був професором Київського університету (1901–1919), водночас – директором Київського комерційного інституту (1912–1917). Один з організаторів і перший директор Київського археологічного інституту (1918–1919), ініціатор створення Географічного інституту (1918–1919). У 1920 р. переїхав до Харкова, де викладав у Харківському університеті та Інституті народного господарства. Згодом працював у вишах Баку, Мінська, Москви. До сфери наукових інтересів вченого входили проблеми соціально-економічної історії Білорусі, України та Росії, історія Великого князівства Литовського, рух декабристів. Опублікував більше 200 наукових праць. За його редакцією видано значну кількість архівних документів.

СТИСЛА БІБЛІОГРАФІЯ та ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ

1. 200 лет астрономии в Харьковском университете / под ред. проф. Ю. Г. Шкуратова. – Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2008. – 632 с.
2. Бабий Т. П. Биологи: биогр. справ. / Т. П. Бабий, Л. Л. Коханова, Г. Г. Костюк. – Киев: Наук. думка, 1984. – 816 с.
3. Базилевская Н. А. Выдающиеся отечественные ботаники / Н. А. Базилевская, К. И. Мейер, С. С. Станков, А. А. Шербакова. – Москва: Гос. учеб.-пед. изд.-во М-ва просвещения РСФСР, 1957. – 442 с.
4. Бендер Н. А. Имена русских людей на карте мира / Н. А. Бендер. – Москва: Географгиз, 1948. – 160 с.
5. Биографический словарь деятелей естествознания и техники: в 2 т. / отв. ред. А. А. Зворыкин. – Москва: Большая сов. энцикл., 1958–1959.
6. Бородин А. И. Биографический словарь деятелей в области математики / А. И. Бородин, А. С. Бугай. – Киев: Радян. шк., 1979. – 608 с.
7. Верхратський С. А. Історія медицини / С. А. Верхратський, П. Ю. Заблудовський. – Київ: Вища шк., 1991. – 432 с.
8. Вихованці Харківського університету: біобібліогр. довід. / Б. П. Зайцев, В. І. Кадеев, С. М. Куделко та ін. – Харків: Авто-Енергія, 2004. – 250 с.
9. Волков В. А. Хіміки: биогр. справ. / В. А. Волков, Е. В. Вонский, Г. И. Кузнецова. – Киев: Наук. думка, 1984. – 736 с.
10. Гончаров Н. И. Иллюстрированный словарь эпонимов в морфологии / Н. И. Гончаров; под ред. И. А. Петровой. – Волгоград: Издатель, 2009. – 504 с.
11. Горбач И. Н. Словарь эпонимов в невропатологии / И. Н. Горбач, А. М. Гурленя. – Минск: Выш. шк., 1992. – 208 с.
12. Енциклопедія історії України: в 10 т. / голова ред. кол. В. А. Смолій; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – Київ: Наук. думка, 2003.
13. Енциклопедія Сучасної України: Т. 1–20 / Нац. акад. наук України [та ін.]; голов. ред. І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, О. М. Романів; відп. секретар М. Г. Железняк. – Київ, 2001–2018.
14. Иностранные профессора российских университетов (вторая половина XVIII – первая треть XIX в.): биогр. слов. / под общ. ред. А. Ю. Андреева; сост. А. М. Феофанов. – Москва: РОССПЭН, 2011. – 207 с.
15. Историко-филологический факультет Харьковского университета первые сто лет его существования (1805–1905) / под ред. М. Г. Халанского, Д. И. Багаляя; вступ. ст. Т. Г. Павловой. – Харьков: Сага, 2007. – Репринт. изд. – 45, 168, 390, XII, 15, 91 с.
16. Имена Украины в Космосе. – Киев: Компания «ВАТЕ»; Академперіодика, 2007. – 730 с.
17. Історики Харківського університету: біобібліогр. довід. (1905–2013 рр.) / [уклад. О. М. Богдашина, В. І. Бутенко, С. Р. Марченко та ін.]; відп. ред. проф. С. І. Посохов. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 284 с.
18. Колчинский И. Г. Астрономы: биогр. справ. / И. Г. Колчинский, А. А. Корсунь, М. Г. Родригес. – Киев: Наук. думка, 1977. – 418 с.
19. Корнеев С. Г. Советские учёные – почётные члены научных организаций зарубежных стран / С. Г. Корнеев. – Москва: Наука, 1990. – 331 с.
20. Крымгольц Г. Я. Имена отечественных геологов в палеонтологических названиях / Г. Я. Крымгольц, Н. Г. Крымгольц. – Санкт-Петербург: Изд.-во РАН, 2000. – 140 с.
21. Лазовскис И. Р. Справочник клинических симптомов и синдромов / И. Р. Лазовскис. – Москва: Медицина, 1981. – 512 с.
22. Медицинский факультет Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805–1905) / под ред. проф. И. П. Осипова, проф. Д. И. Багаляя; вступ. ст. С. М. Куделко. – Харьков: Сага, 2011. – Репринт. изд. – 12, V, 47, 314, XVI, 18 с.
23. Меженіна Е. П. Словарь эпонимических названий болезней и синдромов. Ортопедия и травматология / Е. П. Меженіна, Я. Б. Куценко, А. Г. Печерский, Э. В. Крук. – Киев: Вища школа, 1982. – 184 с.
24. Молякво Г. И. Геологи. Географы: биогр. справ. / Г. И. Молякво, В. П. Франчук, В. Г. Куличенко. – Киев: Наук. думка, 1980. – 352 с.
25. Національна академія наук України: Персональний склад / В. М. Палій, Ю. О. Храмов. – Київ: Фенікс, 1998. – 280 с.
26. Палеонтологи Советского Союза: справочник / сост. И. Е. Занина. – Ленинград: Наука, 1958. – 214 с.
27. Почесні члени Харківського університету: біогр. довід. / [кол. авт.; голов. ред. В. С. Бакіров; відп. секретар І. К. Журавльова; заст. голов. ред. С. І. Посохов; ред. І. О. Прка, І. І. Залобовський, В. І. Кадеев, В. В. Александров, Ю. В. Холін]. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 356 с.
28. Професори Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна: біобібліогр. покажч. / за ред. В. С. Бакірова. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. – 372 с.
29. Ректори Харківського університету (1805–2014): біобібліогр. довід. / [уклад. В. Д. Прокопова, Р. А. Ставинська, М. Г. Швалб та ін.; ред. кол.: В. С. Бакіров (голов. ред.); наук. ред. С. М. Куделко; ред. Н. М. Березюк, А. О. Давидова, О. С. Журавльова; бібліогр. ред. С. Б. Глибицька, С. Р. Марченко, Ю. Ю. Полякво]. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 192 с.
30. Торканов А. М. Названы их именами / А. М. Торканов. – Петропавловск-Камчатский: Камчатпресс, 2008. – 260 с.
31. Українська діаспора: літ. постаті, твори, біобібліогр. відомості: слов.-довід. / упоряд. В. А. Просалова. – Донецьк: Схід. Видав. дім, 2012. – 480 с.
32. Физико-математический факультет Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805–1905) / под ред. проф. И. П. Осипова, проф. Д. И. Багаляя. – Харьков: Сага, 2008. – Репринт. изд. – 42, 357, 248, XIV, 18, 36 с.
33. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна за 200 років / [В. С. Бакіров, В. М. Духопельников, Б. П. Зайцев та ін.]. – Харків: Фолио, 2004. – 750 с.
34. Харківський університет в образотворчому мистецтві: альбом / за заг. ред. В. С. Бакірова; [наук. ред. С. І. Посохов; уклад. М. І. Боброва, І. М. Дончик, С. М. Куделко, О. Г. Павлова, С. І. Посохов]. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 148 с.
35. Харківський університет і українська культура (до 210-річчя від часу створення ХНУ імені В. Н. Каразіна): монографія / [кол. авт.]; передм. В. С. Бакірова; за ред. Ю. М. Беззубого. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 296 с.
36. Храмов Ю. А. Физики: биогр. справ. – Москва: Наука; Глав. ред. физ.-мат. лит., 1983. – 400 с.
37. Юридический факультет Харьковского университета за первые сто лет его существования (1805–1905) / под ред. М. П. Чубинского, Д. И. Багаляя; вступ. ст. Т. Г. Павловой. – Харьков: Сага, 2007. – Репринт. изд. – 15, VIII, 378, 10 с.

1. Лазаренкоит. Минералы и месторождения России и стран ближнего зарубежья [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://webmineral.ru/minerals/item.php?id=211555> (дата обращения: 15.04.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь kovdor.

2. Ландауит. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://webmineral.ru/minerals/item.php?id=21798> (дата обращения: 15.04.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Павел М. Карташов.

3. Sokolova A. The Most Ancient Member of the Sequoiioideae — the New Genus *Krassilovidendron* Sokolova, Gordenko et Zavalova (Cupressaceae s.l.) from the Albiane Cenomanian of Western Siberia (Russia) / A. Sokolova, N. Gordenko, N. Zavalova // *Cretaceous Research*. — 2017. — No 77. — P. 9.

4. Herrera F. A New Voltzian Seed Cone from the Early Cretaceous of Mongolia and Its Implications for the Evolution of Ancient Conifers / F. Herrera, G. Shi, A. B. Leslie, P. Knopf, N. Ichinnorov, M. Takahashi, P. R. Crane, P. S. Herendeen // *International Journal of Plant Sciences*. — 2015. — Vol. 176, No 8. — P. 794.

5. Gallery Of Siberian Cambrian Trilobites. American Museum of Natural History [Electronic resource]. — Access mode: <https://www.amnh.org/research/paleontology/collections/fossil-invertebrate-collection/trilobite-website/trilobite-localities/siberian-trilobites-the-roots-of-a-family-tree/gallery-of-siberian-cambrian-trilobites> (Release date: 14.04.2018). — Screen title.

6. Sykorův ledovec na leteckém snímku východního pobřeží země Sørkapp ze západu [Elektronický zdroj]. — Režim přístupu: https://cs.wikipedia.org/wiki/S%C3%BDkor%C5%AFv_ledovec#/media/Soubor:Toreil_S%C3%B6rkapp_Land_south IMG_8982_Hamborgbukta_Sykorabreen_Hedhehogfonna.JPG (Data přístupu: 25.03.2018). — Snímek zobrazit. — Autor fotografie: user Bjoertvedt.

7. Ацетукские озера (Евгений Морозовой, Рейнгарда, Альбова) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://funsoci.ru/blogs/eos/2014/atsetukskie-ozera-evgenii-morozovoi-reingarda-albova> (дата обращения: 25.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь eos.

8. Красная поляна Сочи. Хмелевские озера. Высота 1750 м [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://fotokto.ru/photo/view/3360552.html> (дата обращения: 25.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Tata Wolf.

9. Ледники Южный и Северный Иньльчек [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.open.kg/about-kyrgyzstan/nature/mountains-and-glaciers/glaciers/34153-ledniki-yuzhnyy-i-severnyy-inylchek.html> (дата обращения: 25.03.2018). — Название с экрана.

10. Пик Эдельштейна и ледник Стальнова. Природа Байкала: авторский проект Вячеслава Петухова [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://nature.baikal.ru/phs/phs.html?id=54508> (дата обращения: 25.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Артем Загайнов.

11. Гора Краснова [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://photos.sakhalin.name/photo/644987> (дата обращения: 25.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Yogi.

12. [Дзэнзур-Жупановская группа вулканов на Камчатке] [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.google.com.ua/maps/@53.5883273,159.1482925,3a,75y/data=!3m1!1e2!3m1!1sAF1QipPa2Nq3ntwFk5fvp9WZwLutAMAdCUU5JsnC12e103e12f6shhttps:%2F%2F1h5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipPa2Nq3ntwFk5fvp9WZwLutAMAdCUU5JsnC%3Dk-no-173602182398?hl=ru> (дата обращения: 12.10.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Николай Швецов.

13. Metchnicoff Point — Melchior Eilanden [Electronic resource]. — Access mode: https://www.reisimpressies.eu/antarctica_metchnicoffpont-melchior.htm (Release date: 25.03.2018). — Screen title. — Author of the photo: Kristine Hannon.

14. Определитель пресноводных водорослей СССР: В 14 вып. — Вып. 7: Эвгленовые водоросли. — Москва: Изд-во восточной литературы, 1955. — С. 175.

15. Там же. — С. 158.

16. Там же. — С. 169.

17. Там же. — С. 61.

18. Там же. — С. 100.

19. Там же. — С. 92.

20. Спирогара Рейнгарда — *Spirogyra reinhardii* Chmiel. emend. Gauth. — Lièvre. Червона книга України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://redbook-ua.org/item/spirogyra-reinhardii-chmiel-emend-gauth-livre/> (дата звернення: 11.04.2018). — Назва з екрану.

21. *Korshikovella michailovskoensis* (Elenkin) P.C.Silva. Nordic Microalgae [Electronic resource]. — Access mode: <http://nordicmicroalgae.org/taxon/Korshikovella%20michailovskoensis> (Release date: 04.05.2018). — Screen title.

22. *Cochliobolus leaf spot Bipolaris sorokiniana* (Sacc.) Shoemaker. Forestry Images [Electronic resource]. — Access mode: <https://www.forestryimages.org/browse/subthumb.cfm?sub=177096Node=66Res=5> (Release date: 22.04.2018). — Screen title.

23. *Carex canescens* L. Описание таксона. Плантариум: открытый онлайн атлас-определитель растений и лишайников России и сопредельных стран [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/view/item/8458/part/1.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Геннадий Окатов.

24. *Stipa zaleskii* Wlensky (семейство Poaceae) — Ковыль Залеского. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/91679.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Илья Смелянский.

25. *Typha tzevevii* Mavrodiev (семейство Typhaceae) — Рогоз Швецова. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/157440.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Алексей Гребенюк.

26. *Grossheimia macrocephala* (Muss.-Puschk. ex Willd.) Sosn. et Takht. (семейство Asteraceae) — Гроссгеймия крупноголовчатая. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/410410.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Виталий Гуменюк.

27. *Nathaliella alaiica* B. Fedtsch. (семейство Scrophulariaceae) — Наталиелла алайская. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/252182.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Георгий Лазыков.

28. *Krasnovia longloba* (Kar. & Kir.) Popov ex Schischk. (семейство Ariaceae) — Красновия длиннолобчатая. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/183831.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Александр Бронсков.

29. *Erodium beketowii* Schmalh. (семейство Geraniaceae) — Аистник Бекетова. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/51988.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Владимир Эпиктетов.

30. *Valeriana grossheimii* Worosch. (семейство Valerianaceae) — Валериана Гроссгейма. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/452585.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Павел Евсеенков.

31. *Gagea artemizukii* Krasnova (семейство Liliaceae) — Гусиный лук Артемчука. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/230074.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Александр Фатерьга.

32. *Euphorbia kalenczenkoi* Czern. (семейство Euphorbiaceae) — Молочай Калениченко. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/241419.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Александр Ковальчук.

33. *Euphorbia erythron* Boiss. & Heldr. (семейство Euphorbiaceae) — Молочай Котова. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/193014.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Ирина Гайворонская.

34. *Centaurea kultassovii* Iljin (семейство Asteraceae) — Василек Культассова. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/115455.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Евгений Давкаев.

35. *Centaurea lavrenkoana* Klokov (семейство Asteraceae) — Василек Лавренко. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/98852.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Александр Бронсков.

36. *Viola lavrenkoana* Klokov (семейство Violaceae) — Фиалка Лавренко. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/172990.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Сергей Одинец.

37. *Thymus taljevii* Klokov & Des.-Shost. (семейство Lamiaceae) — Тимьян Талиева. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/535349.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Эльвир Измайлов.

38. *Linum szemjajevii* Klokov (семейство Linaceae) — Лен Черняева. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/>

- image/id/509103.html (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Илья Михеев.
39. *Stachys stschegleewii* Sosn. (семейство Lamiaceae) — Чистец Шеглеева. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/542413.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана — Автор фотографии: пользователь Намиг Аббасов.
40. *Euclyptus szemajevii* Klokov (семейство Celastraceae) — Бересклет Черняева. Там же [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.plantarium.ru/page/image/id/565523.html> (дата обращения: 21.03.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Людмила Сапликая.
41. Береза Клокова — *Betula klokovii* Zaverucha. Червона книга України [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://redbook-ua.org/item/betula-klokovii-zaverucha/> (дата звернення: 11.04.2018). — Назва з екрану.
42. Тюльпан «Академик Барабашов». Селекция Харьковского ботанического сада [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://greenstore.at.ua/photo/kollekcija_tjulanov_v_kharkovskom_bs/4 (дата обращения: 29.03.2018). — Название с экрана.
43. *Iris reticulata* Natascha. The Teddington Gardener [Electronic resource]. — Access mode: <https://teddingtongardener.com/iris-reticulata-natascha/> (Release date: 12.03.2018). — Screen title. — Author of the photo: Martin Ogdin.
44. Анемона Будовского — *Anemina buldowskii*. Красная книга России [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://biodat.ru/db/rb/rb.php?src=I&vid=47> (дата обращения: 15.04.2018). — Название с экрана.
45. *Xeropicta krynickii*. AnimalBase, Zoological Institute of the University of Göttingen [Electronic resource]. — Access mode: <http://www.animalbase.uni-goettingen.de/zooweb/Servlet/AnimalBase/home/picture?id=218> (Release date: 24.04.2018). — Screen title. — Author of the photo: Welter Schultes.
46. *Krynckillus melanocephalus* Kaleniczenko, 1851 — Слвзень полевой черноголовый. Макроидентификация: классификатор-определитель объектов макросъемки (насекомых, паукообразных и растений) [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://macroid.ru/showphoto.php?photo=148964> (дата обращения: 11.04.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: пользователь Алена Шведува.
47. *Cercopagis pengoi*. Center for Freshwater Biology — University of New Hampshire [Electronic resource]. — Access mode: http://cfb.unh.edu/cfbkey/html/Organisms/CCladorcera/FCercopagidae/GCercopagis/Cercopagis_pengoi/cercopagispengoi.html (Release date: 12.04.2018). — Screen title.
48. Duris Z. New records of Decapod Crustaceans (Decapoda: Pontoninae and Inachidae) associated with sea anemones in Turkish waters / Z. Duris, A. S. Ates, H. B. Ozalp, T. Katagan // *Mediterranean Marine Science*. — 2013. — Special issue. — P. 53.
49. Долгоносик *Glebius confluens* Fahrs. (Curculionidae). Зоологический институт Российской академии наук [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.zin.ru/Animalia/Coleoptera/rus/chronoms.htm> (дата обращения: 25.04.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: М. Э. Смирнов.
50. Borovec R. A Taxonomic Study of Eastern Palaearctic Omimi (Coleoptera: Curculionidae: Entiminae) / R. Borovec // *Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae*. — 2010. — Vol. 50, No 2. — P. 591.
51. *Platynus* (s. str.) *krynckii* (Sperk, 1835). Зоологический институт Российской академии наук [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.zin.ru/Animalia/Coleoptera/rus/plakryat.htm> (дата обращения: 25.04.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: А. С. Тимви.
52. *Hoplorodapion lopatini* Ter-Minasian, 1963. Зоологический институт Российской академии наук [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.zin.ru/animalia/coleoptera/rus/hoplorz.htm> (дата обращения: 25.04.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: А. И. Забалуев.
53. *Agriotes (Agriotes) medvedevi*. ELATERIDAE [Electronic resource]. — Access mode: <http://www.elateridae.com/zobrubuk.php?id=2771> (Release date: 11.04.2018). — Screen title.
54. *Bruchela medvedevi* Korotyaev, 1988 (Urodontidae). Зоологический институт Российской академии наук [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.zin.ru/Animalia/Coleoptera/rus/brumedms.htm> (дата обращения: 25.04.2018). — Название с экрана. — Автор фотографии: М. Э. Смирнов.
55. Kovalenko Y. N. *Jelinekius prisnyi* sp. nov., new species of genus *Jelinekius* Majer, 1990 (Coleoptera: Dasytidae: Rhadaliinae) from Tajikistan / Y. N. Kovalenko // *Zootaxa*. — 2017. — Vol. 4338, No 3. — P. 596.
56. Banded elm bark beetle (*Scolytus schewyrewi*) Semenov, 1902. Center for Invasive Species and Ecosystem Health [Electronic resource]. — Access mode: <https://www.invasive.org/browse/detail.cfm?imgnum=5541218> (Release date: 12.04.2018). — Screen title.
57. *Poecilimon pliginskii*. The IUCN Red list of Threatened Species [Electronic resource]. — Access mode: <https://www.iucnredlist.org/species/68458945/70271350> (Release date: 10.04.2018). — Screen title.
58. *Eumelasma pliginskii* Kozhantshikov, 1956 — Мешочница Плигинского. Бабочки Крыма [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://lepidoptera.crimea.ua/0110/0702_Psychidae/Eumelasma_pliginskii.htm (дата обращения: 15.04.2018). — Название с экрана.
59. *Favonius korshunovi* (Dubatolov et Sergeev, 1982) = *Neozephyrus* (*Favonius*) *korshunovi* Dubatolov et Sergeev, 1982. Сибирский зоологический музей в Институте систематики и экологии животных, Сибирского отделения РАН [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://sztn.eco.nsc.ru/picts/butterfly/Lyscaenidae/Favonius_korshunovi.htm (дата обращения: 15.04.2018). — Название с экрана.
60. Гадюка Никольского, гадюка лисостепова — *Vipera nikolskii* Vedmederja, Grubant et Rudaeva, 1986. Червона книга України [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://redbook-ua.org/item/vipera-nikolskii-vedmederja-grubant-et-rudaeva/> (дата звернення: 11.04.2018). — Назва з екрану.
61. Otto Struve Telescope, Dome. McDonald Observatory. The University of Texas at Austin [Electronic resource]. — Access mode: https://www.fleetmon.com/vessels/silver-lion_9281487_52659/photos/704174/ (Release date: 15.05.2018). — Screen title.
62. Фотография надана А. М. Коробовим.
63. Горох А. Истребитель МиГ-3 / А. Горох, Е. Бобков. — Новосибирск: Типография «Медведь», 2007. — С. 11.
64. Silver Lion. Fleet Moon. Tracking the Seven Seas [Electronic resource]. — Access mode: https://www.fleetmon.com/vessels/silver-lion_9281487_52659/photos/704155/ (Release date: 12.04.2018). — Screen title. — Author of the photo: user juandofer.
65. НИС «Профессор Водяницкий» в Севастополе. Корабли всех времен и народов [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.korabli.eu/galleries/oboi/grazhdanskie-suda/professor-vodyanickiy> (дата обращения: 12.04.2018). — Название с экрана.
66. Олесь Гончар. Водный транспорт. Фотогалерея речных и морских судов, база данных [Электронный ресурс]. — Режим доступа: https://fleetphoto.ru/photo/243620/?vid=27314&fbclid=IwARlboJhGTta6Cr_qbtldBPo8SqFJnH6IEcJNIPYhufzL2K7Uqbr23MCFI (дата обращения: 12.04.2018). — Название с экрана.
67. Покорители льдов. Корабли, капитаны, судьбы. Т. 2 / авт.-сост.: М. В. Музалевский, П. М. Музалевский; под ред. А. Л. Демина. — Москва: РИЦ «Кавалер», 2010. — С. 89.
68. Прогулки по Харькову: фотоальбом / под ред. В. А. Оглоблина. — Харьков: РА «Ирис», 2004. — С. 173.
69. З фондів Центру краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Автор фотографії: О. І. Вовк.
70. Душ Сантуш П. М. Обсерватория имени русского астронома в далекой Бразилии. К 100-летию со дня рождения Александра Ивановича Постоева (1900–1976) / П. М. душ Сантуш, О. Т. Мацура // *Историко-астрономические исследования*. — Вып. 26. — С. 196.
71. Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie [Zasoby elektroniczne]. — Tryb dostępu: <https://www.amf.edu.pl/uczelnia/o-nas> (data dostępu: 15.04.2018). — Tytuł z ekranu.
72. З фондів Центру краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Автори фотографії: О. В. Дунас, С. В. Лобенко.
73. Харківщина: енциклопед. слов. / ред. рада: С. І. Чернов, В. С. Бакіров, М. І. Тітов та ін.; редкол.: С. І. Посохов (голова), К. В. Астахова, С. М. Куделько та ін. — Харків: Золоті сторінки, 2014. — Кольорова вклейка.
74. З фондів Центру краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.
75. З фондів Центру краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Автор фотографії: М. В. Проценко.
76. Дніпропетровськ [фотоальбом] / авт. проекту Г. Губанова; кер. творчої групи О. Куценко. — Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2009. — С. 212.
77. Харківський метрополітен [фотоальбом] / авт. та упоряд. Л. Тарасова; фото Л. Куліков, В. Литвинов. — Харків: Золоті сторінки, 2005. — С. 44.
78. St. John of Shanghai and San Francisco Russian Orthodox Church [Electronic resource]. — Access mode: <https://stjohnsrocjax.org/index.php/temple-2/> (Release date: 15.05.2018). — Screen title.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АМН СРСР – Академія медичних наук Союзу Радянських Соціалістичних Республік
АН – Академія наук
АН СРСР – Академія наук Союзу Радянських Соціалістичних Республік
АН УРСР – Академія наук Української Радянської Соціалістичної Республіки
АО – автономний округ
АРСР – Автономна Радянська Соціалістична Республіка
БТА – Большой телескоп азимутальний
ВАГЛТЕ – Вільна академія пролетарської літератури
ВАСГНІЛ – Всесоюзна академія сільськогосподарських наук імені В. І. Леніна
ВДНГ – Виставка досягнень народного господарства
ВУАН – Всеукраїнська академія наук
ВУСПП – Всеукраїнська спілка пролетарських письменників
ДВФОХ ІФХ АН УРСР – Донецьке відділення фізико-органічної хімії Інституту фізичної хімії Академії наук Української Радянської Соціалістичної Республіки
ДП – Державний гідрологічний інститут
ІНО – інститут народної освіти
ІРЕ АН УРСР – Інститут радіофізики та електроніки Академії наук Української Радянської Соціалістичної Республіки
КБ – конструкторське бюро
ЛФТІ – Ленінградський фізико-технічний інститут
МВС – Міністерство внутрішніх справ
МОН України – Міністерство освіти і науки України
НААН України – Національна академія аграрних наук України
НАМН України – Національна академія медичних наук України
НАН України – Національна академія наук України
НВЧ – надвисокі частоти
НДІ – науково-дослідний інститут
НДЦ – національний дослідницький центр
ННЦ «ХФТІ» – Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут»

ОІНО – Одеський інститут народної освіти
Пролеткульт – Пролетарські культурно-просвітні організації
РАН – Російська академія наук
РРФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РФ – Російська Федерація
РФЯЦ-ВНДІЕФ – Російський федеральний ядерний центр – Всеросійський науково-дослідний інститут експериментальної фізики
США – Сполучені Штати Америки
УАН – Українська академія наук
УВАН – Українська вільна академія наук
УВУ – Український вільний університет
Укрнаука – Українське головне управління науковими установами при Народному комісаріаті освіти Української соціалістичної радянської республіки
УНР – Українська Народна Республіка
УФТІ – Український фізико-технічний інститут
ХДПІ імені Г. С. Сковороди – Харківський державний педагогічний інститут імені Г. С. Сковороди
ХДУ імені О. М. Горького – Харківський державний університет імені О. М. Горького
ХІНО – Харківський інститут народної освіти
ХМІ – Харківський медичний інститут
ХНУ імені В. Н. Каразіна – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ХНУМГ імені О. М. Бекетова – Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова
ЦНБ – Центральна наукова бібліотека
ЦНДІ – центральний науково-дослідний інститут
ЮНЕСКО (UNESCO) – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
EMET – Endowment for Middle East Truth (некомерційна організація «Внесок для правди на Близькому Сході»)

ДОПОВНЕННЯ ДО НАУКОВО-ДОВІДКОВОГО ВИДАННЯ
«ВКАРБОВАНІ В ЛІТОПИС НАУКИ» (2-ге видання)

ІЛЮСТРАТИВНІ МАТЕРІАЛИ

Мінерал лазаренкоїт [1].
До статті «Лазаренко Євген
Костянтинович»

Мінерал ландауїт [2].
До статті «Ландау Лев Давидович»

Викопна рослина з роду хвойних
Krassilovidendron Sokolova,
Gordenko et Zavalova [3].
До статті «Красілов Валентин Абрамович»

Жіноча шишка викопних хвойних
Krassilovia mongolica Herrera, Shi, Leslie, Knopf,
Ichinnorov, Takahashi,
Crane et Herendeen [4].
До статті «Красілов Валентин Абрамович»

Трилобіт *Edelsteinaspis granulata* Ivantsov [5].
До статті «Едельштейн Яків Самуїлович»

Льодовик Сикори на Шпіцбергені [6].
До статті «Сикора Йозеф
(Йосип Йосипович)»

Озеро Рейнгарда у системі Ацетукських озер
на Північному Кавказі [7].
До статті «Рейнгард Анатолій Людвігович»

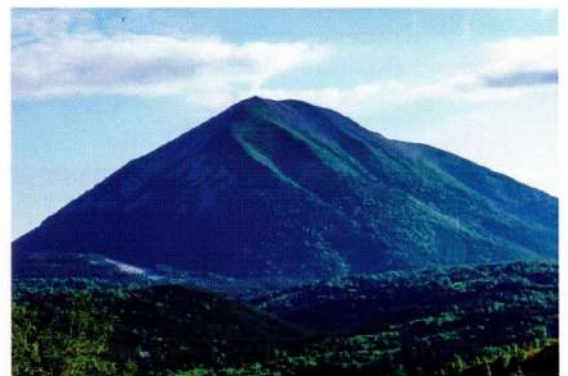
Хмелевські озера на Північному Кавказі [8].
До статті «Хмелевський Вікентій
Фердинандович»

Льодовик Різниченка, або Північний
Інільчек в горах Тянь-Шань [9].
До статті «Різниченко (Резниченко)
Володимир Васильович»

Пік Едельштейна у Східних Саянах [10].
До статті «Едельштейн Яків Самуїлович»

Гора Краснова на острові Сахалін [11].
До статті «Краснов Андрій Миколайович»

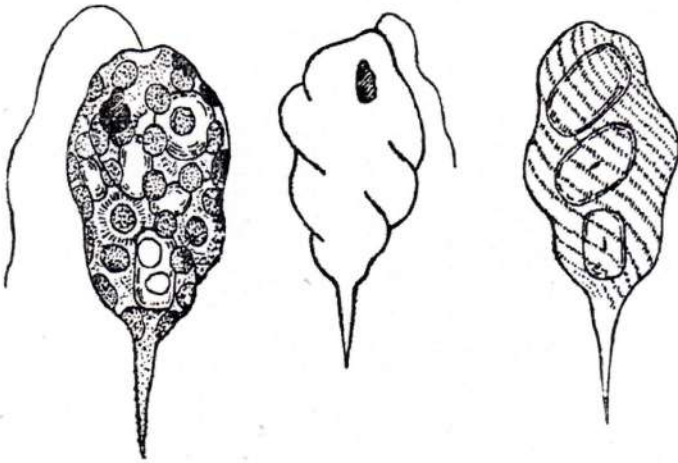

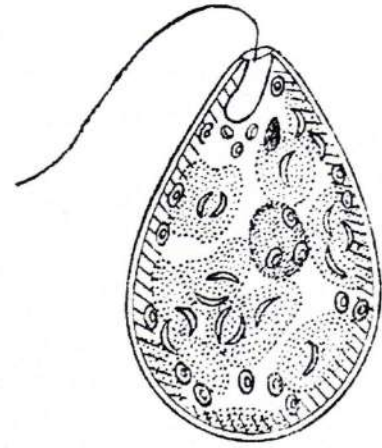
Дзензур-Жупановська група вулканів
на Камчатці [12].
До статті «Устинова Тетяна Іванівна»

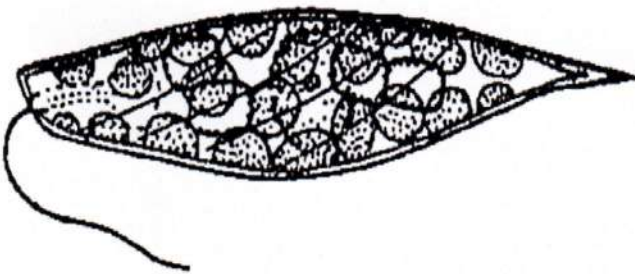
Мис Мечникова на острові Брабант
в Антарктиді [13].
До статті «Мечников Ілля Ілліч»

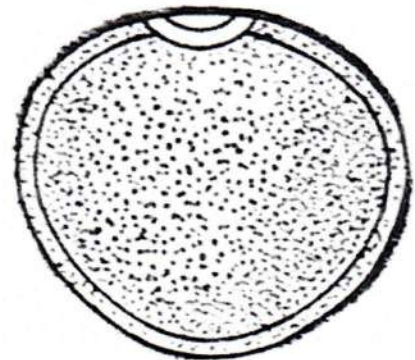
Евгена Коршикова (*Euglena korschikovii* Gojdics) [14].
До статті «Коршиков Олександр Аркадійович»

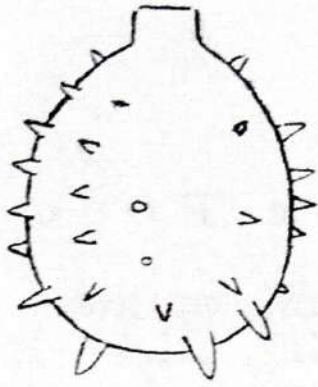
Евгена Матвієнко
(*Euglena matvienkoi* Ророва) [15].
До статті «Матвієнко Олександра
Михайлівна»

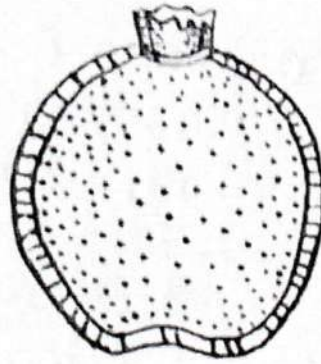
Евгена Свиренка (*Euglena swirenkoi* Arnoldi) [16].
До статті «Свиренко Дмитро Онисифорович»

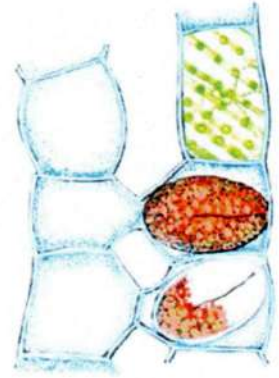
Trachelomonas arnoldii
Y.V.Roll [17].
До статті «Арнольдї Володимир
Митрофанович»

Trachelomonas matvienkoi
Ророва [18].
До статті «Матвієнко
Олександра Михайлівна»

Trachelomonas reinhardii
Svirenko [19].
До статті «Рейнгард Людвіг
Вільгельмович (Васильович)»

Спірогіра Рейнгарда
(*Spirogyra reinhardii* Chmiel.
emend. Gauth. – Lièvre) [20].
До статті «Рейнгард
Людвіг Вільгельмович
(Васильович)»

Korshikoviella michailovskoensis
(Elenkin) P.C.Silva [21].
До статті «Коршиков Олександр
Аркадійович»

Bipolaris sorokiniana (Sacc.)
Shoemaker [22].
До статті «Сорокін Микола
Васильович»

Осока попелясто-сіра (*Vignea cinerea*
(Poll.) Dostal) [23].
До статті «Делавінь Франсуа Жислен (Франц
Олександрович)»

Ковила Залеського (*Stipa zalesskii* Wilensky) [24].
До статті «Залеський В'ячеслав Костянтинівич»

Рогіз Цвельова (*Typha tzvelevii* Mavrodiev) [25].
До статті «Цвельов Микола Миколайович»

Гроссгеймія великоголова (*Grossheimia macrocephala* (Muss.-Puschk. ex Willd.) Sosn. et Takht.) [26].
До статті «Гроссгейм Олександр Альфонсович»

Наталієлла алайська (*Nathaliella alaiica* V. Fedtsch.) [27].
До статті «Десятова-Шостенко Наталія Олексіївна»

Krasnovia longiloba (Kar. & Kir.) Popov ex Schischk. [28].
До статті «Краснов Андрій Миколайович»

Гусяча цибуля Артемчука (*Gagea artemczukii* Krasnova) [29].
До статті «Артемчук Іван Власович»

Грабеліки Бекетова (*Erodium beketowii* Schmalh.) [30].
До статті «Бекетов Андрій Миколайович»

Валеріана Гроссгейма (*Valeriana grossheimii* Worosch.) [31].
До статті «Гроссгейм Олександр Альфонсович»

Молочай Калениченка (*Euphorbia kaleniczenkoi* Czern.) [32].
До статті «Калениченко (Калиниченко) Іван Йосипович»

Молочай Котова (*Euphorbia kotovii* Klokov) [33].
До статті «Котов Михайло Іванович»

Волошка Культіасова (*Centaurea kultiassovii* Пјин) [34].
До статті «Культіасов Михайло Васильович»

Волошка Лавренка (*Centaurea lavrenkoana* Klokov) [35].
До статті «Лавренко Євген Михайлович»

Фіалка Лавренка (*Viola lavrenkoana* Klokov) [36].
До статті «Лавренко Євген Михайлович»

Чебрець Талієва (*Thymus talijevii* Klokov & Des.-Shost.) [37].
До статті «Талієв Валерій Іванович»

Льон Черняєва (*Linum czernjajevii* Klokov) [38].
До статті «Черняєв Василь Матвійович»

Чистець Щеглеєва (*Stachys stschegleewii* Sosn.) [39].
До статті «Щеглеєв Сергій Сергійович»

Бруслина Черняєва (*Euonymus czernjaevii* Klokov) [40].
До статті «Черняєв Василь Матвійович»

Береза Клокова (*Betula klokovii* Zaver.) [41].
До статті «Клоков (Доленго) Михайло Васильович»

Тюльпан
«Академік Барабашов» [42].
До статті «Барабашов Микола Павлович»

Іридодіктіум «Наташа» [43].
До статті «Прокопенко Наталія Максимівна»

Анеміна Булдовського
(*Anemina buldowskii* Moskvicheva) [44].
До статті «Булдовський Олександр Теофілович»

Равлик степовий Криницького (*Xeropicta krynickii* Krynicki) [45].
До статті «Криницький Іван Андрійович»

Слизень польовий чорноголовий (*Krynickillus melanocephalus* Kaleniczenko) [46].
До статті «Криницький Іван Андрійович»

Планктонний рачок церкопагіс Пенго (*Cercopagis pengoi* Ostroumov) [47].
До статті «Пенго Костянтин Костянтинівич»

Морський краб *Macropodia czernjawska* Brandt [48].
До статті «Чернявський Володимир Іванович»

Glebius confluens Fahrs [49].
До статті «Медведєв Гліб Сергійович»

Yunakovius orientalis Borovec [50].
До статті «Юнаков Микола Миколайович»

Плоскохід Криницького (*Platynus krynickii* Sperk) [51].
До статті «Криницький Іван Андрійович»

Hoplopodapion lopatini Ter-Minassian [52].
До статті «Лопатін Ігор Костянтинівич»

Agriotes (Agriotes) medvedevi Dolin [53].
До статті «Медведєв Сергій Іванович»

Bruchela medvedevi Korotyaev [54].
До статті «Медведєв Гліб Сергійович»

Jelinekium prisniyi Kovalenko [55].
До статті «Прісний Олександр Володимирович»

Scolytus schevyrewi Semenov Tjan-Shansky & A.P. [56].
До статті «Шевирьов Іван Якович»

Пилкохвіст
Плігінського
(*Psephenus pliginskii*
Miram) [57].
До статті «Плігінський
Володимир
Григорович»

Eumelasina pliginskii
Kozhantshikov [58].
До статті «Плігінський
Володимир
Григорович»

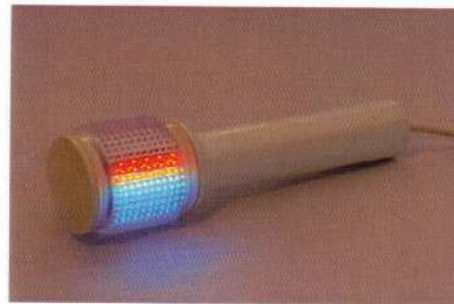
Зефір Коршунова
(*Favonius korshunovi*
Dubatolov &
Sergeev) [59].
До статті «Коршунов
Юрій Петрович»

Гадюка Нікольського
(*Vipera nikolskii*
Vedmederja, Grubant et
Rudaeva) [60].
До статті «Нікольський
Олександр
Михайлович»

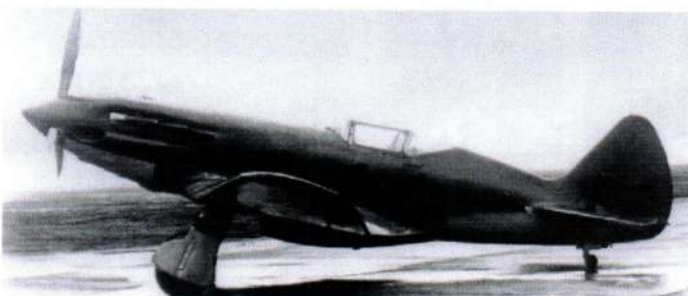
Телескоп «Отто Струве» в обсерваторії
Мак-Дональд (штат Техас, США) [61].
До статті «Струве Отто Людвігович»

Фотонно-пресурний масажер Коробова
«Барва-ФМК» [62].
До статей «Коробов Анатолій
Михайлович», «Коробов Всеволод
Анатолійович»

Фотонно-магнітні матриці Коробова А. — Коробова В. «Барва-ФлексФМ24» [62].
До статей «Коробов Анатолій Михайлович», «Коробов Всеволод Анатолійович»

Винищувач МіГ-3 [63].
До статті «Гуревич Михайло Йосипович»

Суховантажний теплохід
«Микола Бобровников» [64].
До статті «Бобровников Микола Федорович»

Науково-дослідницьке судно «Професор
Водяницький» [65].
До статті «Водяницький Володимир
Олексійович»

Суховантажний теплохід «Олесь Гончар» [66].
До статті «Гончар Олесь (Олександр) Терентійович»

Криголамне гідрографічне судно «Володимир Каврайський» [67].
До статті «Каврайський Володимир Володимирович»

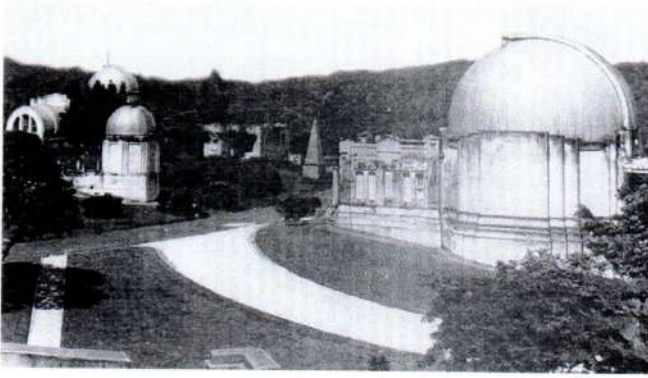

Інститут мікробіології та імунології імені
І. І. Мечникова НАМН України (м. Харків) [68].
До статті «Мечников Ілля Ілліч»

Фізико-технічний інститут низьких
температур імені Б. І. Веркіна
НАН України (м. Харків) [69].
До статті «Веркін Борис Ієремійович»

Обсерваторія Олександра Постоева
(м. Сан-Паулу, Бразилія) [70].
До статті «Постоев Олександр Іванович»

Академія фізичної культури Юзефа Пілсудського
(м. Варшава, Польща) [71].
До статті «Пілсудський Юзеф Клеменс»

Харківський національний театр опери і балету
імені М. В. Лисенка [72].
До статті «Лисенко Микола Віталійович»

Харківський історичний музей
імені М. Ф. Сумцова [73].
До статті «Сумцов Микола Федорович»

Інтер'єр Пархомівського історико-художнього музею імені П. Ф. Луньова [74].
До статті «Луньов Афанасій (Панас) Федорович»

Дніпропетровський національний історичний музей імені Д. І. Яворницького (м. Дніпро) [75].
До статті «Яворницький Дмитро Іванович»

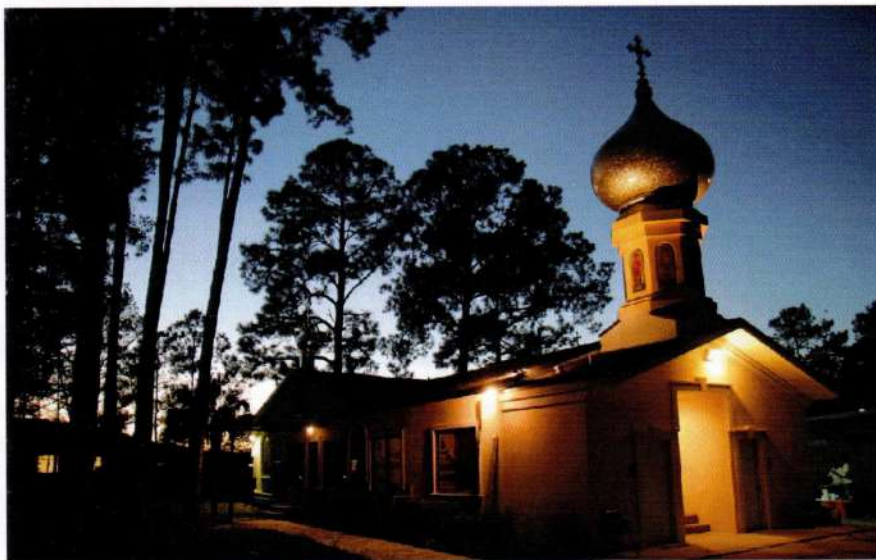
Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського [75].
До статті «Кричевський Василь Григорович»

Обласна клінічна лікарня імені І. І. Мечникова (м. Дніпро) [76].
До статті «Мечников Ілля Ілліч»

Станція метро «Академіка Барабашова» (м. Харків) [77].
До статті «Барабашов Микола Павлович»

Храм Святителя Іоанна Шанхайського у м. Джексонвілл (США) [78].
До статті «Іоанн Шанхайський і Сан-Франциський (Максимович Михайло Борисович)»

Перелік джерел поданих ілюстративних матеріалів
див. на с. 373-374.